

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Το πρόβλημα της κακοποίησης των γυναικών και οι
επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία»**

Εποπτεύων Καθηγήτρια

Λέφα Βαρβάρα

Σπουδαστές:

Μπαμπίλης Δημήτριος

Τσαρούχας Νικόλαος

ΠΑΤΡΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
----------------------	----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
----------------------	----------

Α' ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1.....	6
------------------------	----------

Ιστορική Αναδρομή	6
--------------------------------	----------

Αρχαιότητα	7
------------------	---

Ρώμη	8
------------	---

Βυζάντιο.....	9
---------------	---

Μεσαίωνας.....	10
----------------	----

Τουρκοκρατία	10
--------------------	----

Νεότερη Ελλάδα	12
----------------------	----

Επιδημιολογικά στοιχεία	13
-------------------------------	----

Κεφάλαιο 2.....	15
------------------------	-----------

Γυναικεία Κακοποίηση.....	15
----------------------------------	-----------

Ορισμός βίας.....	16
-------------------	----

Ενδοοικογενειακή βία.....	18
---------------------------	----

Μορφές ενδοοικογενειακής βίας	19
-------------------------------------	----

Σωματική βία	19
--------------------	----

Ψυχολογική βία.....	20
---------------------	----

Σεξουαλική βία - Συζυγικός βιασμός	21
--	----

Οικονομική αποστέρηση	22
-----------------------------	----

Κοινωνική καταπίεση	23
---------------------------	----

Οικογενειακές συγκρούσεις.....	23
--------------------------------	----

Βιασμός.....	24
--------------	----

Αιμομιξία	25
-----------------	----

Σεξουαλική Παρενόχληση στους χώρους εργασίας	26
--	----

Αποτελέσματα Ερευνών Ευρώπης και Ελλάδας	27
--	----

Κεφάλαιο 3.....	29
------------------------	-----------

Γυναικεία κακοποίηση	29
Σωματικές συνέπειες κακοποίησης	30
Κυκλική θεωρία της βίας.....	32
Μύθοι και αλήθειες.....	36
Κοινά χαρακτηριστικά των κακοποιημένων γυναικών	45
Κοινά χαρακτηριστικά των ανδρών-θυτών	47
Ο ρόλος της Αστυνομίας στη βία κατά των γυναικών	48
Ο ρόλος της Πολιτείας.....	50

B' ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1.....	52
------------------------	-----------

Ο ρόλος του νοσηλευτή στην αντιμετώπιση της κακοποιημένης γυναίκας	52
---	-----------

Παρέμβαση στο νοσοκομείο.....	53
Ο ρόλος του νοσηλευτή στη κοινότητα	57
Νοσηλευτική Αποκατάσταση στη Κακοποιημένη Γυναίκα.....	58

Κεφάλαιο 2.....	64
------------------------	-----------

Κέντρα υποδοχής κακοποιημένων γυναικών	65
Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας	67
Παρατηρητήριο Γυναικών	68
Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης.....	68
Συμβουλευτικά Κέντρα.....	71
Κέντρο Στήριξης Οικογένειας	71
Συμβουλές από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας για τις κακοποιημένες γυναίκες.....	72
Ποινικός Κώδικας Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας	73
Προτεινόμενες Διεκδικήσεις.....	77
Χρήσιμες διευθύνσεις και τηλέφωνα.....	78

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	79
-----------------------	-----------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	81
--------------------------	-----------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέμα που θα διαπραγματευτούμε αναφορικά με το πρόβλημα της κακοποίησης και τις επιπτώσεις στη ψυχική υγεία της γυναίκας μας ευαισθητοποίησε ιδιαίτερα μας και οι γυναίκες αυτές χρήζουν ιδιαίτερης προσέγγισης και φροντίδας και χρειάζονται τη προσπάθεια όλων μας - ειδικών και μη - για τη διασφάλιση όσο το δυνατόν καλύτερων συνθηκών διαβίωσης.

Η κακοποίηση και η άσκηση βίας κατά των γυναικών, σήμερα, αναγνωρίζεται από κάθε άνθρωπο σαν ένα μεγάλο κοινωνικό στίγμα αλλά δυστυχώς μόνο τα τελευταία χρόνια έχει απασχολήσει συνειδητά τη κοινή γνώμη. Έχει αναγνωριστεί από τις περισσότερες χώρες του κόσμου η κοινωνική διάσταση του προβλήματος, το οποίο είναι ευρύτατα διαδεδομένο σε όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Θα πρέπει με κάθε τρόπο να προσπαθήσουμε, ώστε να μειωθούν η ένταση και οι συχνότητες στη βίαιη συμπεριφορά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα παραιτηθούμε από το σκοπό να φτάσουμε βαθιά στη καρδιά του προβλήματος, να το εξηγήσουμε, να το εμφανίσουμε στο πλατύ κοινό και να το ανασύρουμε από τα σκοτάδια της ντροπής και του περιθωρίου.

Ο νοσηλευτής είναι το άτομο που καλείται να ανακαλύψει και να φροντίσει τη κακοποιημένη γυναίκα στα πλαίσια του νοσοκομείου και στα πλαίσια της κοινότητας.

Στόχος όλων είναι να υπάρξει ένα μέλλον απαλλαγμένο από κακοποιήσεις και βίαιες συμπεριφορές ώστε να έχουμε μια υγιής κοινωνία με σεβασμό και αξιοπρέπεια σε κάθε μέλος της είτε είναι γυναίκα είτε άνδρας είτε παιδί. Ο άνθρωπος θα πρέπει να συνειδητοποιήσει και να κατανοήσει τον τρόπο ζωής που ταιριάζει σήμερα στο πολιτισμό του.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τον όρο κακοποίηση χαρακτηρίζεται κάθε προσβολή της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας ενός ανθρώπου, που ασκείται στα πλαίσια της εκμετάλλευσης του από εκείνον που κατέχει τη θέση της εξουσίας. Σε όλες σχεδόν τις ανθρώπινες κοινωνίες, από τα πολύ παλιά χρόνια, η γυναίκα βρισκόταν κάτω από το ζυγό του άνδρα, που μέσα από το θεσμό του γάμου μπορούσε και είχε το δικαίωμα να διαπράξει κάθε είδους βιαιότητα, καθιστώντας έτσι τη γυναίκα θύμα, με την άσκηση πάνω της κάθε βαναυσότητας, χωρίς να διατρέχει κίνδυνο να διωχθεί νομικά και ποινικά.

Είναι πλέον γνωστό ότι η κακοποίηση των γυναικών δεν συναντάται μόνο σε ορισμένα περιθωριακά κοινωνικά στρώματα. Ο άνδρας που κακοποιεί καλύπτει όλη τη κοινωνική διαστρωμάτωση ανεξάρτητα από το μορφωτικό, πολιτιστικό και οικονομικό επίπεδο τόσο του ίδιου όσο και της γυναίκας. Η άσκηση της ανδρικής βίας αποτελεί έκφραση και αντανάκλαση των σχέσεων που έχει καθιερώσει η ανδροκρατούμενη κοινωνία στη πόλη και την ύπαιθρο.

Οι γυναίκες, όταν απευθύνονται για βοήθεια και προχωρούν σε διεκδικητικές πράξεις ισοτιμίας ή καταγγελίες, όχι μόνο δεν βρίσκουν την απαιτούμενη συμπαράσταση και δικαίωση, αλλά αντίθετα καθοδηγούνται στην υποταγή και διαμέσου των καθιερωμένων σχημάτων ανισότητας και ταμπού επιχειρείται η αυτοενοχοποίησή τους. Η κατάσταση της βίαιης συμπεριφοράς ανάμεσα στα δύο φύλα αποτελεί ένα μέρος του συνολικού φαινομένου της βίας και δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται περιστασιακά, αλλά με εξειδικευμένο επιστημονικό τρόπο που θα συμβάλλει αποφασιστικά στην εξάλειψη της βίας και των μηχανισμών της, ανάμεσα στους ανθρώπους, σε όλες τις μορφές της. Στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους γίνεται μια ιστορική αναδρομή της γυναίκας και παραθέτουμε κάποια επιδημιολογικά στοιχεία. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στην κακοποίηση της γυναίκας γενικότερα και τις μορφές που

μπορεί να πάρει η κακοποίηση. Στο δεύτερο μέρος αναφέρομαι στη νοσηλευτική παρέμβαση της κακοποιημένης γυναίκας καθώς επίσης και στις διάφορες αρμόδιες υπηρεσίες που μπορεί να απευθυνθεί μια κακοποιημένη γυναίκα.

Α' ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1

Ιστορική Αναδρομή

Αρχαιότητα

Η προϊστορική εποχή, σύμφωνα με τις υπάρχουσες ιστορικές απόψεις, είναι η περίοδος που καλύπτει πολλά χρόνια, αρχίζοντας από το 2500 π.Χ. περίπου. Μέσα σ' αυτά τα χρόνια ο άνθρωπος παρουσίασε τεράστιες μεταβολές από την ανάγκη προσαρμογής προς το διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον της εποχής των Παγετώνων. Στη διάρκεια της περιόδου αυτής ο άνθρωπος καταβάλλει υπεράνθρωπες προσπάθειες για να καταφέρει να προσαρμοστεί στις ολοένα καινούργιες συνθήκες ζωής. Η γυναίκα μαζί με τον άνδρα υπήρξαν οι πρωτεργάτες της ανθρώπινης εξέλιξης.

Ο άνδρας είναι το ανήσυχο πλάσμα που συνεχώς ψάχνει για να εξασφαλίσει τη διατροφή της οικογένειας. Απομακρύνεται για μεγάλα χρονικά διαστήματα, περιπλανιέται, γνωρίζει νέους τόπους, αντιμετωπίζοντας την επίθεση των ζώων και αποκομίζοντας καινούργιες κάθε φορά εμπειρίες από την συνάντηση άλλων ανθρώπων, από την αντιμετώπιση των κινδύνων που τον παραμονεύουν, κι αυτό τον ανεβάζει από το επίπεδο του ζώου, σε κάθε του βήμα.

Η γυναίκα υποτάσσεται στωικά στη μοίρα της. Οι ασχολίες της δεν κλείνουν καμία δράση και προοπτική. Δεν έχει τις ευκαιρίες που έχει ο άντρας. Από το σπίτι απομακρύνεται για να βρει τροφή για τα παιδιά της, διάφορα άγρια χόρτα καθώς και ρίζες άγριων φυτών. Όμως μετά από μακρόχρονη χρήση και παρακολούθηση των φυτών αυτών απέκτησε πολλές εμπειρίες για τις ιδιότητες τους: θρεπτικές και θεραπευτικές. Ξεχώριζε τις ρίζες ή τα φυτά που με αυτά μπορούσε να γιατρεύει τις διάφορες ανθρώπινες παθήσεις. Έτσι η ανθρωπότητα απέκτησε τους πρώτους γιατρούς γυναίκες και τα πρώτα της φάρμακα. Η γυναίκα, ενώ στις πολιτισμένες κοινωνίες είχε θέση σκλάβου, στις πρωτόγονες κυριαρχούσε. Η υποταγή της ξεπρόβαλλε μέσα από την ιστορία, που κατασκεύασαν οι άντρες, ενώ η προϊστορία περιγράφοντας τον τρόπο ζωής των

πρώτων ανθρώπων μάς δείχνει ότι η ίδια η φύση έδωσε την υπεροχή στη γυναίκα έναντι του άντρα, γιατί η μάνα διοικούσε την οικογένεια. Κυριαρχούσε στο σπίτι, στην κοινωνία. Στην Ελληνική Αρχαιότητα και Μυθολογία οι γυναίκες είχαν μια αξιολύβαστη, φιλελεύθερη και σημαντική θέση, τόσο στον οίκο όσο και στα κοινά. Το δικαίωμα να συμμετέχουν στις πολιτικές και κοινωνικές υποθέσεις ήταν δικαίωμα βαθιά χαραγμένο στους αρχαίους πολιτισμούς των Ελλήνων.²

Οι γυναίκες στη κοινωνία της Αθήνας, από την ελευθερία και την υψηλή θέση που περιγράφουν τα ομηρικά έπη, ξέπεσαν σε σκλάβες τεκνοποιούς. Οι παντρεμένες ζούσαν κλεισμένες στο σπίτι τους, δεν εκπαιδεύονταν, είχαν ελάχιστα δικαιώματα και για τους άντρες τους δεν ήταν τίποτα παραπάνω από κτήμα. Γυναικεία συντροφιά υπήρχε μόνο σε εξώγαμες σχέσεις και προσφερόταν από τις εταίρες, έξυπνες και μορφωμένες, μερικές από τις οποίες ασκούσαν μεγάλη επιρροή στη πνευματική και πολιτική ζωή.

Αντίθετα με τις γυναίκες της Αθήνας, οι γυναίκες στη στρατοκρατική Σπάρτη ήταν ίσες σχεδόν με τους άντρες και συγχρωτίζονταν ελεύθερα μαζί τους στο δημόσιο βίο και στους αθλητικούς αγώνες, που περιλάμβαναν και το αγώνισμα μικτής πάλης αντρών και γυναικών. Είχαν και αυτές γνώμη στα πολιτικά και δημόσια πράγματα και δεν ήταν καθόλου σεμνότυφες.⁴

Ρώμη

Στη Ρώμη η γυναίκα έμενε κάτω από την εξουσία του συζύγου της που ασκούσε την εξουσία του στα παιδιά και στη γυναίκα, η οποία δεν είχε κανένα ατομικό ή κοινωνικό δικαίωμα. Μάλιστα η υποτίμηση της γυναίκας προβάλλεται εμφανέστερα εξαιτίας της σαφήνειας που χαρακτήριζε Ρωμαϊκό δίκαιο, με τη συγκροτημένη και αυστηρή ρύθμιση των κοινωνικών και οικογενειακών σχέσεων. Η γυναίκα ήταν πάντα μια ατελής προσωπικότητα, που την κηδεμόνευε ο πατέρας, ο σύζυγος, ο αδερφός, ο άντρας — συγγενής.

Ιδιαίτερα ο σύζυγος, στον αυστηρό γάμο, είχε απόλυτη εξουσία πάνω της, μπορούσε να τη κακοποιήσει ή και να τη σκοτώσει, χωρίς να δώσει λογαριασμό σε κανέναν. Ακόμα και στη περίοδο της χαλάρωσης των ηθών, οι γυναίκες δεν είχαν απελευθερωθεί, παρά τη συμμετοχή τους στα βακχικά όργια, και πολλές φονεύθηκαν από τους κηδεμόνες τους. Αλλά και αργότερα, στην αυτοκρατορική περίοδο, που η γυναίκα μορφωνόταν και έπαιρνε μέρος στις συζητήσεις για τα κοινά, εξακολουθούσε να παραμένει άμεσα εξαρτημένη από τον άντρα. Αρκούσαν οι υποψίες και μόνο του άντρα για να διώξει τη γυναίκα του από το σπίτι με το γνωστό απόφθεγμα: «Η γυναίκα του Καίσαρα δεν αρκεί να ναι, αλλά πρέπει και να φαίνεται τίμια». Στο πλαίσιο όμως αυτό και στο βαθμό που επέτρεπαν οι συνθήκες της εποχής, η γυναίκα της ιθύνουσας τάξης ανέπτυξε δραστηριότητες ανάλογες με εκείνες του άντρα, μιμήθηκε τις αρνητικές πλευρές του χαρακτήρα του και διέπρεψε στα εγκλήματα και τις μηχανορραφίες.⁴

Βυζάντιο

Στους Βυζαντινούς χρόνους, τη πολιτική εξουσία κατέχει η αριστοκρατία και συμμετέχουν σ' αυτήν τόσο οι άντρες όσο και οι γυναίκες. Για τις πολλές γυναίκες του λαού ο πολιτικός ρόλος είναι σχεδόν ανύπαρκτος όπως και στους άντρες. Όμως, υπάρχει συμμετοχή στις διάφορες στάσεις που ξεσπούσαν σε περιόδους κοινωνικής κρίσης και όταν έστω και λίγο κυριαρχούσε το λαϊκό στοιχείο έπαιρναν μέρος στην πολιτική εξουσία.

Η μόρφωση των γυναικών είναι πολύ χαμηλότερη των αντρών ή και ανύπαρκτη, γιατί δεν υπάρχουν σχολεία για κορίτσια, οι γυναίκες είναι κλεισμένες στο γυναικωνίτη όπως στην Αθήνα και στη Ρώμη, εκτός σε ορισμένα μοναστήρια κάτω από κάποιες προϋποθέσεις. Από τα τέλη του 11^{ου} αιώνα οι μεγάλες αριστοκρατικές οικογένειες μορφώνουν τα κορίτσια τους με δασκάλους που διδάσκουν στα σπίτια τους και από το 12^ο αιώνα οι γυναίκες

αρχίζουν να κατέχουν σημαντική θέση στα γράμματα. Αργότερα, ιδρύθηκαν λίγα σχολεία για τα κορίτσια του λαού.

Οι γυναίκες στο Βυζάντιο ήταν διαιρεμένες στις πολλές του λαού και τις λίγες της αριστοκρατίας που κατείχαν σημαντικές θέσεις και είχαν αναπτύξει μεγάλες δραστηριότητες στον οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό τομέα, κυρίως μετά τον 11^ο αιώνα. Έτσι, ύστερα από αιώνες, σ' ένα μέρος της γης, η γυναίκα βγαίνει από το σπίτι και συμμετέχει στη πολιτική και δημόσια ζωή.²

Μεσαίωνας

Ο Μεσαίωνας αρχίζει με τη διάλυση της Άρχουσας Τάξης της Ρώμης το 400 μ.Χ. από τους «Βάρβαρους», οπότε σταματά κάθε πολιτιστική εκδήλωση στα γράμματα και τις τέχνες στη Δυτική Ευρώπη. Για 1100 περίπου χρόνια οι άνθρωποι ζούσαν στο σκοτάδι της αμάθειας και της αγραμματοσύνης έως ότου το 1400 περίπου γίνεται η αναβίωση του πολιτισμού.

Ωστόσο, στα σκοτεινά χρόνια του Μεσαίωνα, είχαν πληθύνει τα κοινωνικά προβλήματα και είχε γίνει μεγαλύτερος ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας και η καταπίεση των ανθρώπων που ανήκαν στις κατώτερες κοινωνικές βαθμίδες. Εργάζονταν κάτω από απαράδεκτες και σκληρές συνθήκες δουλειάς. Η γυναίκα εργαζόταν ακόμα πιο σκληρά, ενώ οι συνθήκες της ζωής της χειρότερευαν. Με το καθεστώς της Φεουδαρχίας, η γη δεν ανήκει στην οικογένεια, αλλά στον ηγεμόνα. Η γυναίκα κρατά το νοικοκυριό, εργάζεται στους αγρούς, γνέθει, υφαίνει και φτιάχνει τους λύχνους. Δεν ασκεί ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, δουλεύει σε πολλές εργασίες χωρίς καμία αμοιβή.²

Τουρκοκρατία

Μετά την άλωση της Πόλης από τους Τούρκους και τη πτώση του Βυζαντίου η θέση της γυναίκας έγινε πολύ χειρότερη απ' ό τι ήταν πριν. Γενικά, για τις

γυναίκες σταματά κάθε δραστηριότητα και δημιουργούνται καινούργιες δυσκολίες και φραγμοί στην όποια εξέλιξη και δράση τους. Ορισμένες γυναίκες, οι όμορφες, σύρθηκαν με τη βία στα χαρέμια των κατακτητών, άλλες έγιναν σκλάβες τους ή σκοτώθηκαν και πολλές για ν' αποφύγουν τους εξευτελισμούς αυτούς προτίμησαν το θάνατο μαζί με τα παιδιά τους.

Όσοι Έλληνες μπόρεσαν έφυγαν, κυρίως αυτοί που κατοικούσαν στα παράλια και είχαν λίγα χρήματα. Η διατήρηση της ελληνικής γλώσσας, της παιδείας, της θρησκείας είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μορφωμένοι Έλληνες του εξωτερικού για τα' αδέρφια τους που ζουν κάτω από το τουρκικό ζυγό.

Στο εσωτερικό ιδρύονται ορισμένα σχολεία που λειτουργούν με τη βοήθεια των κληρικών κι έτσι αρχίζει μια νέα φάση για τους υπόδουλους Έλληνες. Με την άνοδο της παιδείας οι Έλληνες εισχωρούν σιγά-σιγά σε δημόσιες θέσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στην αρχή σε κατώτερες αλλά γρήγορα ανέρχονται και κατακτούν υψηλές κυβερνητικές θέσεις. Αυτοί οι Έλληνες αποτελούσαν την «Τάξη των Φαναριωτών».

Κι ενώ στη νέα φάση εξέλιξης του υπόδουλου γένους αλλάζουν πολλά πράγματα κι όλοι αρχίζουν να ζουν μια πιο ανθρώπινη ζωή, για τις γυναίκες όχι μόνο δεν αλλάζει τίποτα, αλλά η θέση και η όλη τους κατάσταση χειροτέρευε γιατί επιβαρύνθηκαν με νέες ευθύνες. Όταν οι άντρες αναλαβαίνουν υψηλά καθήκοντα ή όταν φεύγουν για μακρινά ταξίδια, οι γυναίκες στέκουν πίσω τους στυλοβάτες της οικογένειας, της κοινωνίας. Σε όλη τη μακρόχρονη διάρκεια της δουλείας η γυναίκα είναι αυτή που κρατά και διατηρεί την άσβεστη φλόγα της οικογενειακής εστίας. Μόνη φροντίζει παιδιά και γέροντες στη διατροφή τους, την ένδυση τους, τη στέγασή τους, τη μόρφωση, το γέννημα και το θάνατο τους. Μόνη παλεύει με όλα τα άσχημα στοιχεία της υπόδουλης καθημερινότητας και στη κάθε στιγμή είναι αυτή υπόλογη στον κατακτητή,

ακόμα και για τις πράξεις ή παραλείψεις του άντρα.²

Νεότερη Ελλάδα

Ως το 1917 η γυναίκα δε μπορούσε να αναλάβει άλλο δημόσιο λειτούργημα πλην της δασκάλας και μόλις το 1930 αποκτά περιορισμένο δικαίωμα ψήφου στις δημοτικές εκλογές, όταν είναι πάνω από 30 ετών και γνωρίζει ανάγνωση και γραφή. Το 1949 προσθέτει στο ενεργητικό της την εκλογιμότητα στην αυτοδιοίκηση και από το 1952 αποκτά πλήρη εκλογικά δικαιώματα.

Μόλις τις τελευταίες δεκαετίες, η Ελληνίδα αρχίζει να κατακτά ένα-ένα τα υπεύθυνα επαγγέλματα. Ρίχνει ένα-ένα τα οχυρά και μπαίνει στο στίβο της κοινωνικής και της δημόσιας ζωής, αλλάζοντας και τη μορφή των προβλημάτων της σε μια μεγάλη κλίμακα διαφοροποίησης από γυναίκα σε γυναίκα, τόσο σε σχέση με την τάξη στην οποία ανήκει, όσο και γενικότερα, με βάση άλλες ατομικές συγκυρίες και περιστάσεις

Το γυναικείο κίνημα, αμφισβητώντας πολλές κοινωνικές δομές, αρχίζει να ερευνά και να συζητά νέες αξίες και να βλέπει από μια άλλη σκοπιά τη λύση των κοινωνικών προβλημάτων. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η γυναίκα σήμερα στην Ελλάδα βγαίνει από τους τέσσερις τοίχους του σπιτιού, προσπαθεί να γνωρίσει τον εαυτό της και τους άλλους. Αναρωτιέται και συζητά, συνεισφέροντας σ' έναν αγώνα πολυσύνθετο. Απαιτεί να τη σέβονται ως άτομο, επιβάλλεται ως παρουσία. Αγωνίζεται για την ισοτιμία της με τον άντρα στοχεύοντας την αλλαγή του τρόπου ζωής και την ριζική εξαφάνιση των στοιχείων που συντηρούν την άνιση μεταχείριση της και την κοινωνική της υποτίμηση. Για την αλλαγή αυτής της νοοτροπίας, πρέπει να γίνουν προσπάθειες συνειδητές στο καθημερινό τρόπο ζωής και πολύ περισσότερο, στο τρόπο διαπαιδαγώγησης με την ευρεία έννοια του όρου, των ατόμων από τη νηπιακή ηλικία, από το γαλούχημα και το νανούρισμα, το παιχνίδι, το σχολείο, το Τύπο, τα βιβλία, τη τηλεόραση και κάθε εκδήλωση των κοινωνικών

σχέσεων.⁴

Επιδημιολογικά στοιχεία

Από μια επιδημιολογική έρευνα για την ενδο-οικογενειακή βία εναντίον των γυναικών, την οποία πραγματοποίησε το Κέντρο Ερευνών για θέματα ισότητας προκύπτουν τα εξής στοιχεία:

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 1200 γυναίκες ηλικίας από 18 έως 60 χρονών, κάτοικοι αστικών και ημιαστικών περιοχών, σε πανελλαδικό επίπεδο.

Η πλειονότητα των γυναικών στη χώρα μας δεν αντιμετωπίζει βία από τον σύζυγο ή τον σύντροφο. Όμως σε ποσοστό 56% οι γυναίκες απάντησαν ότι δέχονται μερικές φορές ή ακόμα και συχνά λεκτική βία, κυρίως προσβολές και βρισιές.

Σχεδόν τέσσερις στις δέκα γυναίκες, το 39,7%, ανέφεραν ότι σε μια από τις προηγούμενες σχέσεις τους, ο πρώην σύντροφος ή σύζυγος είχε βίαιη συμπεριφορά απέναντι τους.

Επίσης το 13,3% των γυναικών ανέφεραν ότι υπήρξαν μάρτυρες σκηνών βίας στην οικογένεια που μεγάλωσαν, ενώ το 11,2% είχαν υποστεί βία. Την ίδια ώρα, παρατηρείται ότι το 26,3% των γυναικών που υπήρξαν μάρτυρες βίας μεταξύ των γονέων τους, ζουν σήμερα με ένα βίαιο σύζυγο ή σύντροφο. Οι γυναίκες σε ποσοστό 33,3%, αισθάνονται υπεύθυνες για την βίαιη συμπεριφορά του συντρόφου τους. Επιπλέον παρατηρείται διαφοροποίηση στην αντίδραση της γυναίκας, ανάλογα με τον βαθμό ενοχοποίησης της. Στην πλειοψηφία των γυναικών που αυτοχαρακτηρίζονται κακοποιημένες (8,75%), ως πρώτη αντίδραση, σε συνάρτηση με το πόσο υπεύθυνες αισθάνονται για τα βίαια περιστατικά, αναφέρεται η προσπάθεια να ηρεμήσουν το δράστη, 59,3%.

Χαρακτηριστικό είναι ότι καμία από τις γυναίκες δεν απευθύνθηκε σε κοινωνικές υπηρεσίες. Η έκταση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών

και η τυχόν πρόοδος που σημειώνεται στην αντιμετώπιση της δεν είναι ευχερώς προσδιορίσιμα μεγέθη , αφού τα όποια στατιστικά στοιχεία «φωτογραφίζουν» ένα μόνο τμήμα της πραγματικότητας.²²

Κεφάλαιο 2

Γυναικεία Κακοποίηση

Ορισμός βίας

Η βία κατά των γυναικών είναι δυστυχώς μια λυπηρή κατάσταση που είναι διαδεδομένη σε σημαντικό βαθμό. Αποτελεί ουσιαστικά, έκφραση της άνιση κατανομής δύναμης μεταξύ των δύο φύλων. Η βία ως πραγματικότητα ή ως απειλή δημιουργεί μια διάχυτη ατμόσφαιρα φόβου που βάζει φραγμό στη ζωή των γυναικών, περιορίζοντας την ελευθερία κίνησης και την ικανότητα τους να συμμετέχουν στη δημόσια λήψη αποφάσεων, αλλά και πλήττοντας το βιοτικό τους επίπεδο.

Οι επιπτώσεις της βίας κατά των γυναικών είναι η κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών, η κατάθλιψη, άλλες διαταραχές της ψυχικής υγείας και η αυτοκτονία. Οι επιπτώσεις αυτές έχουν αντίκτυπο στην οικογένεια και την τοπική κοινωνία. Τα παιδιά που εκτίθενται στη βία έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να γίνουν θύματα ή θύτες.

Η βία κατά των γυναικών αποδυναμώνει την κοινωνία οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά. Το άμεσο οικονομικό κόστος της βίας είναι τεράστιο, από πλευράς απώλειας εργατοωρών , απώλειας εσόδων και ιατρικής δαπάνης. Το έμμεσο κόστος από τον περιορισμό του ενεργητικού ρόλου, που μπορούν να αναλάβουν οι γυναίκες στην ανάπτυξη της τοπικής τους κοινωνίας, είναι ανυπολόγιστο.²³

Συνήθως θεωρούμε βία τις βασικές της μορφές που είναι εύκολα ορατή, αλλά πολύ συχνά η βία δεν είναι και τόσο ορατή. Η βία συμπεριλαμβάνει όλες τις παρακάτω μορφές:

- **Σωματική βία:** Από χαστούκι μέχρι βαριά σωματική βλάβη, συμπεριλαμβάνοντας καθετί που προξενεί πόνο, τραυματισμό, ακρωτηριασμό. Και ο βιασμός και κάθε άλλη βίαη και καταπιεστική συμπεριφορά προς το σώμα, χτυπήματα, καψίματα, σπρωξίματα, χρήση

- όπλου, φυσικός περιορισμός, παρεμπόδιση κάλυψης βασικών αναγκών(τροφή, φάρμακα, ύπνος...)
- **Απομόνωση:** Περιορισμός της ελευθερίας, έλεγχος της επικοινωνίας με φίλους και συγγενείς, περιορισμοί της κοινωνικότητας, παρακολούθηση τηλεφώνων, κλείδωμα σε περιορισμένο χώρο κλπ.
  - **Ψυχολογική βία:** Υποτιμητικές συμπεριφορές, ταπείνωση...μέχρι σοβαρή ψυχολογική βλάβη. Διαρκές κριτικάρισμα, προσπάθειες εξευτελισμού, ψέματα, υπονόμηση της αυτοεκτίμησης. Συναισθηματική βία: Ιδιαίτερα καταπίεση και εξαναγκασμοί που εκμεταλλεύονται την ψυχολογική και συναισθηματική μας εξάρτηση, πιθανώς με απειλές και εκβιασμούς.
  - **Λεκτική βία:** Φωνές, βρισιές, εξευτελισμοί, απειλές και τρομοκράτηση. Αποτελεί τμήμα της ψυχολογικής και συναισθηματικής βίας.
  - **Οικονομική βία-εκμετάλλευση:** Έλεγχος της περιουσίας και των εσόδων του θύματος ή και κατάχρηση, καλλιέργεια οικονομικής εξάρτησης, άμισθη εργασία, καταναγκαστική εργασία, οικονομικές αποφάσεις χωρίς ενημέρωση του συντρόφου.
  - **Συμπεριφορές παρενόχλησης:** Παρακολούθηση, εμφανίσεις στη δουλειά ή στο σπίτι, επανειλημμένα τηλεφωνήματα στο θύμα ή και στην οικογένεια, τους φίλους, τους συναδέλφους.
  - **Σεξουαλική βία και παρενόχληση:** Επιβολή σεξουαλικής πράξης ή συμπεριφορών ενάντια στη θέληση του θύματος, πίεση για σεξουαλικές συμπεριφορές που μας κάνουν να νιώθουμε άσχημα.
  - **Καταστροφή περιουσίας:** Από έπιπλα κι αντικείμενα αξίας, μέχρι ημερολόγια κι αντικείμενα συναισθηματικής μόνο αξίας. Κατά προτίμηση με βίαιο τρόπο που να τρομοκρατεί όσο γίνεται περισσότερο.
  - **Παραμέληση-στέρηση:** Στέρηση βασικών δικαιωμάτων, ιδιωτικής

ελευθερίας, επικοινωνίας, βασικών αναγκών, αναγκών σωματικής και ψυχικής υγείας, εκπαίδευσης κλπ.²⁴

Ενδοοικογενειακή βία

Μιλώντας για ενδοοικογενειακή βία αναφερόμαστε στο φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο κάποιο ή κάποια μέλη της οικογένειας ασκούν βία (όλων των ειδών και των μορφών) σε κάποιο ή κάποια άλλα μέλη της. Στις περισσότερες περιπτώσεις η βία αυτή προέρχεται από τον σύζυγο προς τη σύζυγο ή από τα ενήλικα μέλη προς τα ανήλικα. Με άλλα λόγια, μιλάμε για το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών και για το φαινόμενο της κακοποίησης των ανηλίκων. Βεβαίως, υπάρχουν και περιπτώσεις άσκησης βίας από τη σύζυγο προς το σύζυγο, είναι όμως σπάνιες αλλά οπωσδήποτε επίσης καταδικαστέες.²²

Το πρόβλημα της ανδρικής Κακοποίησης κατά των γυναικών (και των παιδιών) έχει δυστυχώς μια μακρά ιστορία. Ωστόσο, ήταν μόνο από το 1970 και μετά όταν ερευνητική δουλειά έφερε το πρόβλημα αυτό στην επιφάνεια και τη δημόσια ενημέρωση. Πιο συγκεκριμένα, ήταν κυρίως η φεμινιστική έρευνα, η οποία ξεκίνησε από το κίνημα για την γυναικεία απελευθέρωση, που έδωσε έμφαση στις εμπειρίες κακοποίησης των γυναικών, στη συχνότητα βίας, τη δυσκολία των γυναικών στην αναζήτηση βοήθειας από διάφορες πηγές και σε θέματα κοινωνικής πολιτικής γενικότερα.¹³

Το ζήτημα της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους, εραστές, αδερφούς ή πατέρες δεν είναι μόνο ένα 'γυναικείο θέμα' αλλά έχει ευρύτερες προεκτάσεις ψυχολογικές, ιατρικές, νομικές και κοινωνιολογικές. Απαιτεί τη συνεργασία των γυναικείων οργανώσεων και όλων των κοινωνικών και επαγγελματικών φορέων που έρχονται σε επαφή με τους δράστες και τα θύματα κακοποίησης, αλλά και την ευαισθητοποίηση του κοινού πάνω σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας γενικότερα.¹⁶

Μορφές ενδοοικογενειακής βίας

Οι πιο διαδεδομένες μορφές ενδοοικογενειακής βίας είναι οι εξής:

1. Η σωματική βία όπου η γυναίκα έχει υποστεί κάποιο είδος τραυματισμού
2. Η ψυχολογική βία
3. Η σεξουαλική βία — Συζυγικός βιασμός όπου εκδηλώνεται συνήθως με τη σεξουαλική επιθετική συμπεριφορά
4. Η οικονομική αποστέρηση
5. Η κοινωνική καταπίεση
6. Οι οικογενειακές συγκρούσεις

Σωματική βία

Η σωματική κακοποίηση έχει πάρει δημοσιότητα στη τηλεόραση, τις εφημερίδες και τα περιοδικά. Η περισσότερη βία γίνεται προκλητή από τους άντρες, αν και, σε μερικές περιπτώσεις, οι γυναίκες προκαλούν το τραυματισμό των αντρών. Γενικά, αυτή η βιαιότητα από τις γυναίκες εμφανίζεται στη προσπάθεια τους να αμυνθούν.

Όχι μόνο οι άντρες είναι πιο δυνατοί από τις γυναίκες, αλλά, επίσης, έχουν μάθει από παιδιά πώς να παλεύουν. Οι γυναίκες δεν έχουν αυτή τη δύναμη ή την εκπαίδευση, έτσι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε μια σωματική πάλη.

Οι μεγαλύτερες κακοποιήσεις περιλαμβάνουν χαστούκια και γροθιές στο πρόσωπο και το κεφάλι, κλωτσιές και σε όλο το σώμα, φράξιμο της αναπνοής μέχρι λιποθυμίας, σπρώξιμο και πέταγμα μέσα στο δωμάτιο, στη σκάλα ή πάνω σε αντικείμενα, στραμπούλιγμα ή σπάσιμο των χεριών, καψίματα από σίδερο, τσιγάρο ή καυτά υγρά, τραύματα από πέταγμα αντικειμένων, βίαιες

σεξουαλικές επιθέσεις, μαχαιρώματα και ακρωτηριασμοί και τραύματα από πυροβόλα όπλα. Τα πιο συνηθισμένα σωματικά τραύματα είναι εκείνα που γίνονται από χτυπήματα των χεριών και των ποδιών του άντρα πάνω στο πρόσωπο, το κεφάλι, τη πλάτη και τα πλευρά. Σπασμένα πλευρά και χέρια είναι τα πιο συχνά σπασμένα κόκκαλα.¹

Η σωματική κακοποίηση μιας εγκύου γυναίκας αποτελεί ένα από τους μεγαλύτερους κινδύνους τόσο για τη μητέρα όσο και για το έμβρυο. Πολλοί τραυματισμοί στη διάρκεια της εγκυμοσύνης έχουν σεξουαλική βάση. Ορισμένα από τα συχνότερα προβλήματα που έχουν σχετισθεί με την εξάσκηση βίας στην έγκυο γυναίκα είναι η αύξηση των αποβολών, ο τραυματισμός και θάνατος του εμβρύου, η πρόωρη γέννηση του παιδιού και το χαμηλό βάρος γέννησης του παιδιού.²⁵

Ψυχολογική βία

Η ψυχολογική βία που μπορεί να εξασκηθεί πάνω σε ένα άτομο από οικείο του πρόσωπο, μπορεί να έχει μακροχρόνιες επιπλοκές στη ψυχική του υγεία. Μέχρι σήμερα πολύ λίγες πληθυσμιακές μελέτες εξέτασαν τις ψυχικές συνέπειες που έχουν οι διάφορες μορφές ψυχολογικής βίας που εξασκούνται μέσα στο οικείο και στενό περιβάλλον ενός ζευγαριού.

Σε έρευνα που έγινε στο Πανεπιστήμιο της Νοτίου Καρολίνας, εξέτασαν τη συχνότητα της σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής βίας που υπάρχει μέσα σε ζευγάρια. Βρέθηκε ότι οι γυναίκες είχαν πέσει πολύ συχνότερα θύματα σωματικών και σεξουαλικών κακοποιήσεων παρά οι άντρες. Οι άντρες όμως είχαν υποφέρει συχνότερα από ψυχολογική κακοποίηση παρά οι γυναίκες.

Ενώ η σωματική και σεξουαλική βία είναι πιο εύκολες να αναγνωριστούν και να αξιολογηθούν, η ψυχολογική βία είναι πιο δύσκολη να ανιχνευθεί. Μπορεί να πάρει διάφορες μορφές όπως μειωτική συμπεριφορά, φωνές, προσπάθειες

εξευτελισμού κλπ. Από τις διάφορες μορφές που μπορεί να πάρει η ψυχολογική βία, εκείνη η οποία φάνηκε ότι έχει τις περισσότερες μακροχρόνιες αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία του *θύματος*, είναι η κατάχρηση της εξάσκησης δύναμης και ελέγχου.

Η ψυχολογική θυματοποίηση κάποιου ατόμου μέσα σε στενό και οικείο περιβάλλον, είναι συχνή και έχει ισοδύναμες επιπτώσεις όπως η σωματική και σεξουαλική κακοποίηση. Είναι σημαντικό όπως οι γιατροί, οι σύμβουλοι και όλοι όσοι βοηθούν στις καταστάσεις αυτές, να μην ξεχνούν ότι η ψυχολογική βία είναι δυσκολότερο να αναγνωριστεί.²⁶

Σεξουαλική βία - Συζυγικός βιασμός

Το πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών τόσο σε έγγαμες όσο και εκτός γάμου σχέσεις δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο στις πιο πολλές κοινωνίες.

Η συζυγική κακοποίηση (βιασμός) είναι ένα πρόβλημα που ορίζεται ως προσωπικό, και κατά συνέπεια θα πρέπει να μείνει κρυφό, να αποτελεί το οικογενειακό μυστικό και να μην αποκαλύπτεται δημοσίως. Κατά συνέπεια οι γυναίκες υπομένουν τη κακοποίηση τους για πολλά χρόνια καθώς το να μιλήσουν γι' αυτήν θα σήμαινε προδοσία του οικογενειακού απορρήτου, αλλά και προσωπική ταπείνωση και εξευτελισμός, αφού θα φαινόταν ότι είχε αποτύχει στους βασικούς της ρόλους, αυτούς της καλής συζύγου και μητέρας. Έτσι, έχοντας να αντιμετωπίσουν όλες τις δυσκολίες που συνεπάγονται οι οικονομικές, κοινωνικές, θρησκευτικές και συναισθηματικές διαστάσεις της αποκάλυψης της κακοποίησης τους, οι γυναίκες στη πλειοψηφία τους προτιμούν να παραμείνουν στη σιωπή τους και να κάνουν υπομονή ελπίζοντας πως τα πράγματα θα αλλάξουν.¹³

Πολλές γυναίκες που υφίστανται βία στη συντροφική τους σχέση απευθύνονται στο σύστημα περίθαλψης για βοήθεια. Το Υπουργείο

Δικαιοσύνης των Η.Π.Α. επισημαίνει ότι το 37% των γυναικών που απευθύνονται στα επείγοντα των νοσοκομείων εξαιτίας τραυματισμών που προέρχονται από την άσκηση βίας αφορούν περιστατικά γυναικών που έχουν κακοποιηθεί από το σύζυγο ή σύντροφο τους¹¹

Οικονομική αποστέρηση

Πολλοί πιστεύουν πως ο ακρογωνιαίος λίθος στη μετατροπή των κακοποιημένων γυναικών σε θύματα είναι οικονομικός. Το χρήμα δεν προστατεύει τις γυναίκες από την κακοποίηση.

Σπάνια η γυναίκα αισθάνεται την οικονομική σταθερότητα, ακόμα κι όταν είναι οικονομικά ανεξάρτητη. Γυναίκες επαγγελματίες γυναίκες που έχουν κληρονομήσει περιουσίες και γυναίκες επιχειρηματίες αισθάνονται πως οι άντρες έχουν τον έλεγχο των χρημάτων τους - κι όχι μόνο οι 'νοικοκυρές', που στη πράξη εξαρτώνται από τα εισοδήματα των αντρών τους και τη γενναιοδωρία τους.

Τα οικονομικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν με δύο τρόπους σε μια σχέση κακοποίησης. Ένας τρόπος είναι να παγιδευτεί η γυναίκα στη σχέση από τον φόβο πως θα γίνει φτωχή. Ο δεύτερος τρόπος είναι να χρησιμοποιηθεί το χρήμα σαν όπλο καταναγκασμού.

Η οικονομική αποστέρηση είναι μια μορφή ελέγχου, της οποίας η φύση μπορεί να είναι είτε ψυχολογική είτε σωματική. Οι περισσότεροι ξέρουμε πως αισθάνεται κανείς όταν δε μπορεί να αποκτήσει κάτι γιατί δεν έχει τα απαιτούμενα χρήματα. Αυτή η αποστέρηση είναι ιδιαίτερα οδυνηρή για τις γυναίκες που ασχολούνται μόνο με τα οικιακά και δεν έχουν δικά τους έσοδα. Αυτές οι γυναίκες ξέρουν πως τα χρήματα που παίρνουν εξαρτώνται από τα έσοδα των αντρών τους. Ακόμα κι όταν οι γυναίκες έχουν δικά τους έσοδα, τα χρήματα τους δεν ξοδεύονται για τις ίδιες, αλλά για την οικογένεια τους¹

Κοινωνική καταπίεση

Η χρήση της κοινωνικής καταπίεσης στις σχέσεις κακοποίησης γενικά περιλαμβάνει ψυχολογικούς καταναγκασμούς. Η απειλή της σωματικής βίας είναι πάντα παρούσα. Οι κακοποιημένες γυναίκες απομονώνονται από τις φίλες τους, ιδιαίτερα από εκείνες που οι δράστες νομίζουν πως τις επηρεάζουν. Οι δράστες συχνά χρησιμοποιούν τις κοινωνικές δραστηριότητες σαν όπλο.

Πολλές γυναίκες διαλέγουν το δρόμο της απομόνωσης προκειμένου να αποφύγουν τα επεισόδια κακοποίησης. Σιγά-σιγά χάνουν τις κοινωνικές τους επαφές και μένουν συνέχεια στο σπίτι.

Όσο η κοινωνική απομόνωση μεγαλώνει, τόσο η γυναίκα αισθάνεται και περισσότερο αβοήθητη και ανίσχυρη. Μετά από μια τέτοια περίοδο αδυναμίας, η γυναίκα μισεί τον εαυτό της γιατί δεν μπορεί να κάνει τίποτα. Το μόνο που προσπαθεί να κάνει είναι να ελαχιστοποιεί τους πόνους και τα βάσανα της.

Μερικές γυναίκες αγωνίζονται εναντίον της κατάθλιψης μέχρι το τέλος. Σε πολλές περιπτώσεις, η αυτοκτονία μοιάζει να είναι η μόνη εναλλακτική λύση για να ξεφύγουν από την κακοποίηση.¹

Οικογενειακές συγκρούσεις

Οι περισσότερες κακοποιημένες γυναίκες έχουν παιδιά. Σε ένα ασυνήθιστα υψηλό αριθμό περιπτώσεων, αυτές οι γυναίκες έμειναν έγκυες στο πρώτο τους παιδί πριν παντρευτούν. Συχνά έμειναν μαζί με τους δράστες για να μη διαλύσουν το σπίτι και την οικογένεια τους.

Τα παιδιά που ζουν σε μια σχέση κακοποίησης αισθάνονται την πιο ύπουλη μορφή παιδικής κακομεταχείρισης. Η παρουσία των παιδιών στο σπίτι επηρεάζει τη συχνότητα των κύκλων κακοποίησης. Γυναίκες που έχουν υποστεί κακοποιήσεις όταν τα παιδιά τους ήταν μικρά, συχνά τις αποδίδουν στη ζήλεια των δραστών για τον χρόνο που ξόδευαν οι ίδιες με τα παιδιά τους.

Όταν τα παιδιά μπουν στην εφηβεία, τότε η περίοδος αυτή είναι δύσκολη, ακόμα και για τις φυσιολογικές οικογένειες. Οι έφηβοι δεν μπορούν να παραμένουν ουδέτεροι στους καυγάδες των γονιών τους. Ή υποστηρίζουν τη μητέρα τους και προσπαθούν να σταματήσουν τον δράστη ή παίρνουν το μέρος του πατέρα τους και αρχίζουν να κακομεταχειρίζονται και αυτή τη μητέρα τους.¹

Βιασμός

Ο βιασμός αφορά στη τέλεση σεξουαλικής επαφής χωρίς τη συναίνεση του συντρόφου. Βιασμό υφίστανται και οι άνδρες και οι γυναίκες αλλά τα ποσοστά δείχνουν ότι στις συντριπτικά περισσότερες περιπτώσεις οι γυναίκες είναι τα θύματα.

Υπάρχουν τρεις κατηγορίες βιασμού. Ο βιασμός δύναμης, όπου ο βιαστής αισθανόμενος ανεπαρκής στις διαπροσωπικές σχέσεις ακινητοποιεί το θύμα του με την απειλή φυσικής βίας. Ο βιασμός θυμού, όπου ο βιαστής θέλει να εκδικηθεί τις γυναίκες γενικά και να εκφράσει την οργή του μέσω της σωματικής και προφορικής κακοποίησης τους ενώ δείχνει να μην κερδίζει σεξουαλική ικανοποίηση από τον βιασμό. Τέλος, ο σαδιστικός βιασμός, όπου ο βιαστής συνδυάζει την σεξουαλική ικανοποίηση και την επιθετικότητα εστιάζοντας στην οδύνη του θύματος.

Η σεξουαλική βία μπαίνει στις γραμμές των σοβαρών προβλημάτων που αποτελούν την πληγή της σημερινής κοινωνίας μας.⁶

Ο βιασμός μπορεί να αφορά ένα άγνωστο θύμα, να συμβεί στις πρώτες μέρες της γνωριμίας, ή και αργότερα. Υπάρχουν διάφορες θεωρίες για τα αίτια του βιασμού κατά τη γνωριμία. Ενδεχομένως ο άντρας βγαίνει εξαρχής και κάνει παρέα με τη γυναίκα με την προοπτική κακοποίησης. Συναντιέται απλώς μερικές φορές με μια γυναίκα και στη συνέχεια πιστεύει ότι εκείνη είναι

«σεξουαλικά προσβάσιμη». Ίσως ο βιασμός να είναι αποτέλεσμα λανθασμένων αντιλήψεων και έλλειψης σεξουαλικής επικοινωνίας μεταξύ της γυναίκας και του άντρα. Μπορεί κάποιος να παρερμηνεύσει τη φιλική εγκάρδια συμπεριφορά της γυναίκας που συνοδεύει και να την εκλάβει σαν σημάδι σεξουαλικού ενδιαφέροντος. Εάν η γυναίκα αντισταθεί στις σεξουαλικές του προθέσεις, είναι πιθανόν η άρνηση της αυτή να ερμηνευτεί σαν συγκατάθεση και έτσι να πιεστεί να κάνει έρωτα. Τότε, αυτός ονομάζει το περιστατικό «αποπλάνηση», ενώ εκείνη έχει υποστεί επίθεση.

Οι συναισθηματικές αντιδράσεις στη σεξουαλική επίθεση περιλαμβάνουν εντεινόμενο φόβο και αγωνία, φοβίες, κατάθλιψη, μείωση της αυτοεκτίμησης, σεξουαλικά προβλήματα, μετατραυματική διαταραχή κλπ.²⁷

Ο βιασμός είναι ένα από τα συμπτώματα της κοινωνικής επιδείνωσης τα οποία δεν αναγνωρίζονται σαν σοβαρά προβλήματα παρά μόνο όταν παίρνουν επιδημικές διαστάσεις.⁶

Αιμομιξία

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Ανώνυμων Θυμάτων Αιμομιξίας, ο όρος αιμομιξία, ορίζεται ως η κάθε είδους σεξουαλική συμπεριφορά που επιβάλλεται σε ένα παιδί από μέλος της οικογένειάς του, ή από κάποια κατ' επέκταση οικογενειακά μέλη, όπως οι δάσκαλοι, οι καθηγητές ακόμα και κληρικοί.

Οι σεξουαλικές επαφές «μεταφράζονται» σε μια σειρά φραστικών και φυσικών συμπεριφορών με σεξουαλικά υπονοούμενα.

Συνήθως συμβαίνουν όταν ένα μέλος της οικογένειας, ενήλικας ή μεγαλύτερος σε ηλικία έφηβος, χρησιμοποιούν ένα παιδί ή κάποιο νεότερο άτομο για τη σεξουαλική τους ευχαρίστηση.¹⁷

Η συναισθηματική κατάσταση των ατόμων που πέφτουν θύματα

αιμομικτικού βιασμού δεν γίνεται να περιγραφεί. Συνήθως σ' αυτές τις περιπτώσεις τα θύματα σιωπούν, κλείνονται στον εαυτό τους, χάνουν τον αυτοσεβασμό τους και την αυτοπεποίθησή τους, η αυτοεκτίμησή τους μειώνεται, νιώθουν παγιδευμένα και αισθάνονται υπαίτια για όσα τους συμβαίνουν. Σχεδόν πάντα παρουσιάζουν συμπτώματα κατάθλιψης και μελαγχολίας.¹⁸

Σεξουαλική Παρενόχληση στους χώρους εργασίας

Με τον όρο παρενόχληση στο χώρο της εργασίας, εννοούμε «κάθε καταχρηστική συμπεριφορά που εκδηλώνεται με λόγια, πράξεις ή γραπτά μηνύματα και μπορεί να ζημιώσει την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια ή τη σωματική ή τη ψυχική ακεραιότητα του ατόμου, να θέσει σε κίνδυνο την εργασία του ή να διαταράξει το εργασιακό κλίμα». Έρευνες πιστοποιούν ότι η παρενόχληση εμφανίζεται ανώδυνα και εξαπλώνεται κατά τρόπο πολύ πειστικό. Αρχικά, το θύμα φοβάται μήπως παρεξηγηθεί και αγνοεί τις αιχμές και τις ταπεινώσεις. Αργότερα, οι επιθέσεις πληθαίνουν και το θύμα δυσκολεύεται πολύ, βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση, υποτάσσεται σε εχθρικούς και εξευτελιστικούς χειρισμούς για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι επιθέσεις αυτές δεν οδηγούν, φυσικά, στο θάνατο, το θύμα όμως χάνει ένα κομμάτι από τον εαυτό του. Επιστρέφει το βράδυ εξαντλημένο, εξουθενωμένο, ταπεινωμένο και είναι δύσκολο να συνέλθει.

Πρόκειται για ένα είδος παράνομης διάκρισης, όσον αφορά το φύλο, και μπορεί να πάρει μια από τις παρακάτω μορφές:

1. Παρενόχληση λαμβάνει χώρα όταν ένας προϊστάμενος οριοθετεί τη δωρεά κάποιου οικονομικού κέρδους ως αντάλλαγμα για τη λήψη σεξουαλικής χάρης από έναν υφιστάμενο ή όταν τιμωρεί τον υφιστάμενο για την άρνηση του να υποκύψει στις σεξουαλικές του απαιτήσεις.

2. Εχθρικό περιβάλλον εργασίας. Προϊστάμενοι και / ή συνάδερφοι υφιστάμενοι δημιουργούν ατμόσφαιρα τόσο γεμάτη με ανεπιθύμητες, σεξουαλικά έννοιες, ώστε η απαραίτητη άνεση εργασίας ή ικανότητα απόδοσης επηρεάζονται.

Ο κεντρικός ορισμός που δίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τη σεξουαλική παρενόχληση έχει ως εξής: «Σεξουαλική παρενόχληση σημαίνει ανεπιθύμητη συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα ή άλλη συμπεριφορά που βασίζεται στη διαφορά φύλου, η οποία θίγει την αξιοπρέπεια ανδρών και γυναικών στην εργασία». Το κύριο χαρακτηριστικό αυτών των συμπεριφορών είναι ο ανεπιθύμητος και προσβλητικός χαρακτήρας τους. Οι συνέπειες μιας τέτοιας παρενόχλησης είναι κυρίως οι δυσκολίες παραμονής σε ένα συγκεκριμένο χώρο, ακόμα και η παραίτηση. Επίσης, οι επιπτώσεις στην υγεία, στο ηθικό αλλά και στην απόδοση των θυμάτων δεν είναι μόνο δυσμενείς για τα θύματα αλλά και για τους εργοδότες. Το πρόβλημα λοιπόν είναι υπαρκτό και αποτελεί μια έμμεση μορφή κοινωνικού αποκλεισμού της ομάδας των ατόμων-θυμάτων που παρενοχλούνται σεξουαλικά. Σε γενικές γραμμές η σεξουαλική παρενόχληση είναι ένα εμπόδιο στην ενσωμάτωση των γυναικών στην εργασία και η Κοινότητα είναι υποχρεωμένη να ενισχύσει την ανάπτυξη μέτρων ώστε να διευκολύνει αυτή την ενσωμάτωση.³⁵

Αποτελέσματα Ερευνών Ευρώπης και Ελλάδας

Τα στατιστικά στοιχεία για τη βία κατά των γυναικών αποκαλύπτουν μια παγκόσμια κατάσταση, καταστροφική για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τουλάχιστον μια στις τρεις γυναίκες έχει ξυλοκοπηθεί, έχει εξαναγκαστεί να κάνει σεξ ή έχει κακοποιηθεί με άλλο τρόπο κατά τη διάρκεια της ζωής της. Συνήθως ο δράστης είναι μέλος της οικογένειας της ή γνωστός της.

Το συμβούλιο της Ευρώπης έχει δηλώσει ότι η ενδοοικογενειακή βία

αποτελεί τη βασική αιτία θανάτου και αναπηρίας για τις γυναίκες ηλικίας 16 έως 44 ετών και ευθύνεται για περισσότερους θανάτους και προβλήματα υγείας απ' ό τι ο καρκίνος ή τα αυτοκινητιστικά δυστυχήματα.

Περισσότερα από 60 εκατομμύρια γυναίκες «λείπουν» σήμερα από τον κόσμο ως αποτέλεσμα των αμβλώσεων με επιλογή φύλου και των βρεφοκτονιών κοριτσιών. Η τελευταία απογραφή πληθυσμού που πραγματοποιήθηκε το 2000 στην Κίνα αποκάλυψε ότι η αναλογία των νεογέννητων κοριτσιών σε σχέση με τα αγόρια είναι 100:119. Ο βιολογικός κανόνας προβλέπει αναλογία 100:103.

Στις Η.Π.Α. , το 1999 οι γυναίκες αποτελούσαν το 85% των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας, σύμφωνα με τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για θέματα βίας κατά των γυναικών.

Η ρωσική κυβέρνηση υπολογίζει ότι 14000 γυναίκες σκοτώθηκαν από τους συντρόφους τους ή από συγγενείς το 1999, κι όμως η χώρα συνεχίζει να μην διαθέτει νόμο που να αντιμετωπίζει συγκεκριμένα την ενδοοικογενειακή βία.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρει ότι σε ποσοστό μέχρι και 70% των περιπτώσεων δολοφονιών γυναικών, τα θύματα σκοτώθηκαν από τους άρρενες συντρόφους τους.²

Κεφάλαιο 3

Γυναικεία κακοποίηση

Σωματικές συνέπειες κακοποίησης

Η βία είτε είναι σωματική είτε σεξουαλική ή ψυχολογική προκαλεί σημαντικά προβλήματα υγείας στις γυναίκες που την υφίστανται. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας κατατάσσει τις συνέπειες της βίας σε σωματικές, ψυχολογικές και κοινωνικές. Οι πιο άμεσα αναγνωρίσιμες από το σύστημα περίθαλψης είναι οι σωματικές συνέπειες οι οποίες συμπεριλαμβάνουν:

- Σωματικούς τραυματισμούς
- Ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα
- Ευπάθεια στις ασθένειες
- Κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών
- Επιβλαβείς συμπεριφορές ελέγχου βάρους

Αναλυτικά:

• Σωματικοί τραυματισμοί

Οι σωματικοί τραυματισμοί περιλαμβάνουν ένα ευρύ πεδίο, από εκδορές, γρατζουνιές, μώλωπες, έως και ανθρωποκτονία.

Τα πιο συχνά τραύματα είναι οι εκδορές, οι γρατζουνιές και τα στραμπουλήγματα. Ακολουθούν οι θλάσεις και οι κακώσεις μυών.

• Ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη

Ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες συμβαίνουν πολύ συχνά σε σχέσεις βίας και αυτό γιατί οι κακοποιημένες γυναίκες δεν τολμούν, βέβαια να ζητήσουν προφύλαξη. Σε πρόσφατη έρευνα, οι έφηβες που είχαν υποστεί βία από τον σύντροφο τους διέτρεχαν τέσσερις έως πέντε φορές περισσότερες πιθανότητες να μείνουν έγκυες απ' ό,τι συνομήλικες τους που δεν είχαν ανάλογη εμπειρία. Με βάση πορίσματα προερχόμενα από την Ελλάδα υπάρχουν ενδείξεις ότι η ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη μπορεί να είναι πιθανή συνέπεια σε μια σχέση, αφού ένα ποσοστό 5,2% των εφήβων κοριτσιών δήλωσαν ότι το αγόρι τους αρνήθηκε να πάρει προφυλάξεις αν και του ζητήθηκε.

- **Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα**

Όπως είναι φυσικό, όταν οι έφηβες δεν μπορούν να διαπραγματευτούν τη χρήση προφύλαξης, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα αποτελούν μια πραγματικότητα που μπορεί να έχει και θανατηφόρες συνέπειες όπως στις περιπτώσεις της μετάδοσης του ιού του AIDS. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έχει δημοσιεύσει πολυάριθμες εκθέσεις, που εφιστούν την προσοχή στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη βία και στην εξάπλωση του ιού του AIDS, ιδιαίτερα στις χώρες της Αφρικής.

- **Ευπάθεια στις ασθένειες**

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, οι γυναίκες που έχουν υποστεί βία, συγκριτικά με τις γυναίκες που δεν έχουν υποστεί, αντιμετωπίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό σοβαρά προβλήματα υγείας. Υποστηρίζεται ότι αυτή η προδιάθεση σε προβλήματα υγείας ίσως οφείλεται στο εξασθενημένο ανοσοποιητικό σύστημα, εξαιτίας αγχωτικών καταστάσεων. Η άσκηση ψυχολογικής βίας εναντίον γυναικών σχετίζεται με ένα σύνολο από σωματικές ασθένειες όπως κάποιο είδος αναπηρίας που εμποδίζει τη γυναίκα από το να δουλέψει, αρθριτικά, χρόνιο πόνο, ημικρανίες και άλλου τύπου πονοκεφάλους, βραδυγλωσσία, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, χρόνια νεφρική

ανεπάρκεια, έλκος στομάχου, σπαστική κολίτιδα, δυσπεψία, διάρροια ή δυσκοιλιότητα.

- **Κατάχρηση αλκοόλ και ναρκωτικών**

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι γυναίκες που κακοποιούνται αυξάνουν σημαντικά το κάπνισμα καθώς και τη χρήση αλκοόλ και εξαρτη σιαγόνων ουσιών σε σχέση με τις γυναίκες που δεν έχουν τέτοιες εμπειρίες. Έρευνες που έχουν γίνει σε τοξικομανείς γυναίκες έχουν βρει ότι το ποσοστό των γυναικών αυτών που υφίστανται ή έχουν υποστεί βία είναι πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι το ποσοστό που ισχύει για το γενικό πληθυσμό. Οι έφηβες που υφίστανται βία κάνουν με μεγαλύτερη συχνότητα χρήση ναρκωτικών ουσιών, αλκοόλ και ταμπάκου.

- **Επιβλαβείς συμπεριφορές ελέγχου βάρους**

Οι έφηβες που υφίστανται βία προβαίνουν συχνότερα σε επιβλαβείς συμπεριφορές όπως η χρήση χαπιών απώλειας βάρους, η χρήση διουρητικών και ο εξαναγκαστικός εμετός. Επίσης, οι έφηβες που έχουν υποστεί σεξουαλική βία αντιμετωπίζουν συχνότερα ανωμαλίες στις διατροφικές τους συνήθειες.¹¹

Κυκλική θεωρία της βίας

Οι κακοποιημένες γυναίκες δεν κακοποιούνται ούτε συνέχεια ούτε σε τυχαία χρονικά διαστήματα. Μία από τις πιο σημαντικές ανακαλύψεις που έγιναν ήταν ο καθορισμός ενός κύκλου συμβάντων. Η κατανόηση του κύκλου αυτού είναι πολύ σημαντική αν θέλουμε να μάθουμε πώς να σταματούμε ή πώς να αποφεύγουμε επεισόδια κακοποίησης. Αυτός ο κύκλος βοηθά, επίσης, να εξηγήσουμε το πώς οι κακοποιημένες γυναίκες μετατρέπονται σε θύματα, πώς αποκτούν το αίσθημα αδυναμίας και γιατί δεν προσπαθούν να ξεφύγουν.

Ο κύκλος κακοποίησης έχει τρεις διακριτές φάσεις, που ποικίλουν σε χρόνο και ένταση όχι μόνο ανάμεσα σε διαφορετικά ζευγάρια, αλλά και στο ίδιο το

ζευγάρι. Οι φάσεις αυτές είναι: η φάση δημιουργίας της έντασης, η έκρηξη ή το επεισόδιο της κακοποίησης και η φάση ηρεμίας ή περίοδος αγάπης.³

ΦΑΣΗ ΠΡΩΤΗ: Δημιουργία της έντασης

Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης συμβαίνουν κάποια μικρότερης σημασίας επεισόδια κακοποίησης. Η γυναίκα μπορεί να ελέγχει αυτά τα επεισόδια με διάφορους τρόπους. Συνήθως προσπαθεί να ηρεμήσει το δράστη με τη βοήθεια τεχνικών που έχουν προηγουμένως αποδειχθεί επιτυχείς. Μπορεί να γίνεται περιποιητική, υποχωρητική και να προλαβαίνει όλα του τα καπρίτσια ή μπορεί να κρατάει κάποιες αποστάσεις. Αφήνει στο δράστη να νομίζει πως δέχεται ότι ο θυμός του είναι δικαιολογημένος. Αν τα κάνει αυτά καλά, τότε το επεισόδιο θα αποφευχθεί. Αν, όμως, εκείνος εκραγεί, τότε συμπεραίνει πως είναι ένοχη. Βασικά, έχει γίνει συνένοχος του, αποδεχόμενη κάποια υπευθυνότητα για την επίθεση του.

Δεν ενδιαφέρεται για τη πραγματικότητα της κατάστασης, γιατί προσπαθεί απελπισμένα να τον εμποδίσει για να μην κακοποιήσει περισσότερο. Για να παίξει αυτό το ρόλο, δε πρέπει να επιτρέψει στον εαυτό της να θυμώσει με το δράστη. Προσφεύγει σε μια πολύ συνηθισμένη ψυχολογική άμυνα: αρνείται στον εαυτό της ότι έχει θυμώσει από την άδικη επίθεση. Το αιτιολογεί σκεπτόμενη ότι ίσως άξιζε την κακομεταχείριση, συχνά αποδεχόμενη τις λαθεμένες αιτιάσεις του δράστη.

Μπορεί, επίσης, να κατηγορεί μια συγκεκριμένη κατάσταση για την έκρηξη του άνδρα της. Ίσως είχε προβλήματα στη δουλειά ή είχε πει πολύ και δεν ήξερε τι έκανε. Αν για κάθε επεισόδιο μπορεί να κατηγορηθούν εξωτερικοί παράγοντες, είναι πιο εύκολο γι' αυτήν να αρνηθεί το θυμό της. Αν φταίνε εξωτερικοί παράγοντες για τη βιαιότητα του άντρα της, τότε αυτή σκέφτεται πως δε μπορεί να κάνει τίποτα για να αλλάξει τη κατάσταση. Συμπεραίνει, πως αν τα υπομείνει, η κατάσταση θα αλλάξει καλύτερεύοντας τη συμπεριφορά του

απέναντι της. Αυτή η στάση, δυστυχώς, δε φέρνει καμία βελτίωση, παρά μόνο μια αναβολή της δεύτερης φάσης του κύκλου, της έντονης κακοποίησης.¹

Πολλά ζευγάρια καταφέρνουν να μένουν σ' αυτή τη φάση, σ' ένα σταθερό επίπεδο, για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Και τα δύο μέλη του ζευγαριού θέλουν να αποφύγουν σοβαρά επεισόδια κακοποίησης. Ένα εξωτερικό ερέθισμα συχνά καταστρέφει αυτή την ευαίσθητη ισορροπία. Πολλές κακοποιημένες γυναίκες το καταλαβαίνουν και προσπαθούν να ελέγξουν όσους περισσότερους εξωτερικούς παράγοντες είναι δυνατόν για να αποφύγουν περισσότερα και βαρύτερα επεισόδια κακοποίησης. Προσπαθούν σκληρά να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των άλλων μελών της οικογένειας προς το δράστη. Τον καλύπτουν, βρίσκουν δικαιολογίες για την απότομη συμπεριφορά του και, συχνά απομακρύνουν αγαπημένα πρόσωπα που θα μπορούσαν να τις βοηθήσουν. Μερικές γυναίκες απομάκρυναν τους γονείς τους, τις αδερφές τους, τους αδερφούς τους και, συχνά, τα παιδιά τους, γιατί είχαν το φόβο ότι θα μπορούσαν να αναστατώσουν το δράστη. Αναγνωρίζουν ότι ο δράστης είναι ικανός για ακόμα μεγαλύτερη κακοποίηση. Συχνά απειλεί προφορικά πως θα φτάσει σε μεγαλύτερη βία.³

ΦΑΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ: Η έκρηξη

Η δεύτερη φάση χαρακτηρίζεται από την ανεξέλεγκτη έκρηξη των εντάσεων που έχουν δημιουργηθεί στη πρώτη φάση. Η έλλειψη ελέγχου και τα σοβαρά επεισόδια κακοποίησης διαχωρίζουν αυτή τη φάση από τη προηγούμενη. Αυτό δε σημαίνει πως τα επεισόδια κακοποίησης που συμβαίνουν στη πρώτη φάση δε μπορεί να είναι σοβαρά.

Στη διάρκεια της δεύτερης φάσης και οι δύο έχουν χάσει το έλεγχο τους. Ο δράστης μπορεί να έχει στην αρχή ενός επεισοδίου συνείδηση αυτών που κάνει, αλλά, στη συνέχεια, δε καταλαβαίνει τι κάνει. Ο θυμός του είναι τόσο μεγάλος που τον τυφλώνει. Ξεκινά θέλοντας να δώσει ένα μάθημα στη γυναίκα του-

χωρίς να έχει πρόθεση να της προξενήσει κάποιο τραυματισμό-και σταματά όταν αισθάνεται ότι έχει 'μάθει' το μάθημα της. Όταν οι δράστες περιγράφουν τα επεισόδια κακοποίησης, επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στη δικαιολόγηση της συμπεριφοράς τους. Συχνά επικαλούνται ένα σωρό ασήμαντες ενοχλήσεις που είχαν στη διάρκεια της πρώτης φάσης. Μερικές φορές δικαιολογούν το ποτό ή την υπερβολική κούραση τους από τη δουλειά. Το έναυσμα για το πέρασμα στη δεύτερη φάση σπάνια οφείλεται στη συμπεριφορά της γυναίκας. Είναι, συνήθως, κάποιο εξωτερικό γεγονός ή ξεκινά από την εσωτερική κατάσταση του άντρα.

Συνήθως η διάρκεια της δεύτερης φάσης είναι από δυο ως είκοσι τέσσερις ώρες. Η αναμονή της φάσης αυτής προκαλεί σοβαρό ψυχολογικό στρες στη κακοποιημένη γυναίκα: γίνεται αγχώδης, αισθάνεται κατάθλιψη και παραπονιέται επίσης για άλλα ψυχολογικά συμπτώματα. Πολλές γυναίκες υποφέρουν από ισχυρούς πονοκεφάλους, στομαχόπονους, υπέρταση, εκδήλωση αλλεργικών συμπτωμάτων και ταχυπαλμίες.

Η κακοποιημένη γυναίκα πιστεύει πως η συμπεριφορά του δράστη έχει ξεφύγει από τον έλεγχο και δεν υπακούει στη λογική. Προσπαθεί να παραμείνει ήρεμη. Δεν αισθάνεται τόσο το πόνο, όσο έχει το αίσθημα της παγίδευσης και της αδυναμίας να ξεφύγει από την κατάσταση. Αυτό το αίσθημα συνοδεύεται, συνήθως, από μια σταθερή πίστη πως αν κάνει οτιδήποτε για να αντισταθεί, ο δράστης θα γίνει ακόμα πιο βίαιος.

Στη δεύτερη φάση, ορισμένες φορές, καλείται να έρθει η Αστυνομία. Πολλές γυναίκες υποστηρίζουν ότι οι αστυνομικοί δεν μπορούν να τις προστατεύσουν από τους δράστες. Οι ίδιοι οι αστυνομικοί παραδέχονται πως είναι δύσκολο να διακόψουν ένα επεισόδιο της δεύτερης φάσης.¹

ΦΑΣΗ ΤΡΙΤΗ: Ευγενική και μεταμελημένη συμπεριφορά

Η μετακίνηση προς τη τρίτη φάση του κύκλου κακοποίησης είναι

ευπρόσδεκτη και από τα δυο μέλη του ζευγαριού. Η φάση αυτή χαρακτηρίζεται από την υπερβολική αγάπη, την ευγένεια και τη μεταμελημένη συμπεριφορά του δράστη. Ολοκληρώνεται η μετατροπή της κακοποιημένης γυναίκας σε θύμα. Ο δράστης συμπεριφέρεται σταθερά με ευγενικό και τρυφερό τρόπο. Είναι, συνήθως, μετανιωμένος για τις πράξεις του και δείχνει τη μεταμέλεια του στη κακοποιημένη γυναίκα. Την παρακαλεί να τον συγχωρήσει και της υπόσχεται ότι ποτέ δε θα το ξανακάνει.

Ο δράστης πιστεύει αληθινά ότι δε θα ξαναχτυπήσει ποτέ τη γυναίκα που αγαπά, ότι θα ελέγχει τον εαυτό του. Ζητά τη συνδρομή και άλλων στον αγώνα του να κρατήσει τη γυναίκα του. Η κακοποιημένη γυναίκα πιστεύει πως ο δράστης χρειάζεται βοήθεια, που σημαίνει ότι αν μείνει μαζί του θα του δώσει βοήθεια.

Ένα ζευγάρι που ζει μέσα σε μια τέτοια βίαιη σχέση μετατρέπεται σε ένα συμβιωτικό ζευγάρι. Στη διάρκεια της τρίτης φάσης, όταν η αγάπη και η τρυφερότητα είναι στη μεγαλύτερη τους ένταση, είναι που αυτό το συμβιωτικό δέσιμο πραγματοποιείται.

Αφού όλα τα καλά του γάμου(ή του δεσμού) εμφανίζονται στη τρίτη φάση, αυτή είναι και η περίοδος που οι κακοποιημένες γυναίκες αποφασίζουν πιο δύσκολα να διακόψουν τις σχέσεις τους. Δυστυχώς, είναι, επίσης, η περίοδος εκείνη, κατά την οποία, συνήθως, τις βλέπουν όσοι θέλουν να τις βοηθήσουν. Όταν αρνούνται να διακόψουν τις σχέσεις τους και λένε πως πραγματικά αγαπούν τους άντρες τους, αναφέρονται κυρίως στη τρίτη φάση και όχι στις άλλες δύο.³

Μύθοι και αλήθειες

Η κακοποίηση των γυναικών, όπως και τα άλλα εγκλήματα σε βάρος τους, έχουν τυλιχτεί μέσα σε μύθους. Όλοι οι μύθοι διαιωνίζουν τη λαθεμένη άποψη

ότι το θύμα ευθύνεται για την κακοποίηση του. Είναι σημαντικό να ανασκευάσουμε όλους τους μύθους που καλύπτουν τις κακοποιημένες γυναίκες, ώστε να κατανοήσουμε τους λόγους για τους οποίους υπάρχουν τέτοιες γυναίκες και τι πρέπει να κάνουμε για να σταματήσουμε αυτή τη κατάσταση.¹

Μύθος αρ. 1.: Το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας εμφανίζεται μόνο σ' ένα μικρό ποσοστό του πληθυσμού.

Όπως και ο βιασμός, η κακοποίηση των γυναικών είναι ένα έγκλημα που ελάχιστα κοινολογείται. Στοιχεία είναι δύσκολο να συλλεχθούν γιατί η κακοποίηση, γενικά, γίνεται τη νύχτα, στο σπίτι, χωρίς μάρτυρες. Οι στατιστικές για τις κακοποιημένες γυναίκες είναι θαμμένες στα αρχεία των αστυνομικών τμημάτων, των εξωτερικών ιατρείων των νοσοκομείων, των κοινωνικών υπηρεσιών, των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών.

Η Marjory Fields, εισαγγελέας στη Νέα Υόρκη, ειδική σε υποθέσεις κακοποιημένων γυναικών, αναφέρει πως ανάμεσα σε 500 γυναίκες του Brooklyn που ζήτησαν διαζύγιο το 1976, το 57,4% υποστήριζαν πως κακοποιούνταν σωματικά από τους συζύγους τους. Υπέμειναν αυτή τη κακομεταχείριση για χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών, κατά μέσο όρο, μέχρι να ζητήσουν διαζύγιο.

Μεταξύ 600 διαζευγμένων γυναικών στο Cleveland, σύμφωνα με μια έρευνα του Levinger, το 36,8% ανέφεραν σωματική κακοποίηση από τους πρώην συζύγους τους. Η πρώτη στατιστική μελέτη για τις κακοποιημένες γυναίκες, που έγινε στις Ηνωμένες Πολιτείες από τους κοινωνιολόγους Murray Straus, Richard Gelles και Susan Steinmetz, ανέφερε πως κάποιου είδους σωματική κακοποίηση συνέβαινε στο 28% των αμερικανικών οικογενειών, στη διάρκεια του 1976. Αυτή η στατιστική, σχεδόν το ένα τρίτο των οικογενειών, είναι σίγουρα ένα σοβαρό στοιχείο που δείχνει πόσο εξαπλωμένο είναι το πρόβλημα

των κακοποιημένων γυναικών.

Μύθος αρ. 2.: Οι κακοποιημένες γυναίκες είναι μαζοχίστριες

Η κυρίαρχη πίστη ήταν πάντα πως μόνο οι γυναίκες που 'τους άρεσε και το άξιζαν' κακοποιούνταν. Σε, μια μελέτη για κακοποιημένες γυναίκες, που έγινε πριν από είκοσι χρόνια υποστηριζόταν ότι τα χτυπήματα τα επιζητούσαν οι γυναίκες που υπέφεραν από αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, μεταξύ των οποίων και από μαζοχισμό. Οι 'καλές σύζυγοι' διδάσκονταν πως ο τρόπος για να σταματήσουν οι βιαιοπραγίες ήταν να εξετάσουν τη συμπεριφορά τους και να προσπαθήσουν να την αλλάξουν για να ευχαριστήσουν τους άντρες: να είναι λιγότερο προκλητικές, λιγότερο επιθετικές και λιγότερο ψυχρές.

Το βάρος της ενοχής για την κακοποίηση έχει πέσει πάνω στη γυναίκα και η βίαιη συμπεριφορά του άντρα διαιωνίζεται. Ο μύθος της μαζοχίστριας γυναίκας είναι αυτός που προτιμούν οι περισσότεροι από εκείνους που προσπαθούν να κατανοήσουν τις κακοποιημένες γυναίκες και τους λόγους που δεν ξεφεύγουν από αυτή τη κατάσταση. Με τον όρο μαζοχισμό εννοείται πως αισθάνονται κάποια ευχαρίστηση, συχνά ανάλογη με τη σεξουαλική ευχαρίστηση τρώγοντας ξύλο από τους άντρες που αγαπούν. Επειδή αυτός ο μύθος έχει γίνει ένα τόσο διαδεδομένο στερεότυπο, πολλές κακοποιημένες γυναίκες αρχίζουν να διερωτώνται αν πραγματικά είναι μαζοχίστριες.

Μύθος αρ. 3.: Οι κακοποιημένες γυναίκες είναι τρελές.

Ο μύθος αυτός είναι ανάλογος με τον μύθο του μαζοχισμού, με την έννοια ότι τοποθετεί την υπαιτιότητα στα αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας της κακοποιημένης γυναίκας. Η συμπεριφορά των κακοποιημένων γυναικών για να επιτύχουν την επιβίωση τους, τους έχει χαρίσει συχνά το τίτλο της τρέλας.

Αρκετές γυναίκες ανέφεραν ότι είχαν νοσηλευτεί για σχιζοφρένεια, παράνοια

και σοβαρή κατάθλιψη. Πολλές, επίσης, έχουν αναφέρει ότι είχαν πάρει ισχυρές δόσεις αντιψυχωτικών φαρμάκων από γιατρούς, που κοίταζαν περισσότερο τα επιφανειακά συμπτώματα παρά τις συνθήκες της οικογενειακής τους ζωής.

Μύθος αρ. 4.: Οι γυναίκες της μεσαίας τάξης δεν κακοποιούνται τόσο συχνά ούτε έντονα όσο οι φτωχές γυναίκες.

Οι περισσότερες στατιστικές για την κακοποίηση προέρχονται από οικογένειες των κατώτερων τάξεων. Είναι γεγονός πως οι γυναίκες από τις φτωχότερες τάξεις έρχονται πιο συχνά σε επαφή με τις κοινωνικές υπηρεσίες κι έτσι τα προβλήματα τους γίνονται πιο φανερά. Οι γυναίκες της μεσαίας ή των πλουσιότερων τάξεων δεν θέλουν να κοινοποιήσουν τη κακοποίηση τους. Φοβούνται τη κοινωνική απομόνωση και ότι θα βλάψουν τις καριέρες των συζύγων τους. Πολλές, επίσης, πιστεύουν πως η εκτίμηση που έχει η κοινωνία για τους άντρες τους θα οδηγήσει στην αμφισβήτηση της αλήθειας των δικών τους ισχυρισμών.

Οι πρόσφατες έρευνες για τις κακοποιημένες γυναίκες έφεραν στο φως πολλές περιπτώσεις γυναικών από τις μεσαίες και ανώτερες τάξεις. Η δημοσιότητα που έχει δοθεί στο πρόβλημα έχει δημιουργήσει ένα κλίμα μέσα στο οποίο πιστεύουν ότι τελικά θα γίνουν πιστευτές. Αισθάνονται πραγματική ανακούφιση από τη στιγμή που έχουν πει τις ιστορίες τους και έχουν διαπιστώσει πως οι άλλοι τις πιστεύουν.

Μύθος αρ.5.: Τα θρησκευτικά πιστεύω περιορίζουν την κακοποίηση.

Σε έρευνα που έγινε, τα άτομα ανήκαν σε διάφορα θρησκευτικά δόγματα: Καθολικοί, Προτεστάντες, Μορμόνοι, Ορθόδοξοι, Εβραίοι κα.. Όλες οι γυναίκες είπαν πως τα θρησκευτικά τους πιστεύω δεν τις προστάτευσαν από την κακοποίηση τους. Οι περισσότερες γυναίκες είχαν ισχυρά θρησκευτικά πιστεύω. Για μερικές, η πίστη σε ένα θεό τις βοήθησε να υπομείνουν τα βάσανα τους, προσφέροντας ανακούφιση. Μερικές φορές οι θρησκευτικές

συγκεντρώσεις ήταν οι μόνοι ασφαλείς τόποι έξω από το σπίτι. Άλλες, όμως, είπαν πως είχαν σταματήσει να πηγαίνουν σ' αυτές για να μειώσουν τα σημεία προστριβών με τους άντρες τους.

Μύθος αρ. 6.: Οι κακοποιημένες γυναίκες δεν έχουν μόρφωση ούτε επαγγελματικές γνώσεις.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο των γυναικών αυτών κυμαίνεται από τη πέμπτη δημοτικού μέχρι και την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος. Ήταν νοικοκυρές, δασκάλες, δημόσιοι υπάλληλοι, δικηγόροι, ψυχολόγοι, νοσοκόμες, βοηθοί ιατρικών επαγγελμάτων, επιχειρηματίες, πολιτικοί και συνδικαλίστριες. Άλλες ήταν επιτυχημένες στη δουλειά τους και άλλες όχι. Πολλές με επιτυχημένες καριέρες έλεγαν πως ήταν διατεθειμένες να εγκαταλείψουν τις καριέρες τους, αν αυτό θα βοηθούσε να μειωθεί η κακοποίηση τους.

Οι περισσότερες είχαν προσπαθήσει να αλλάξουν δουλειά ή να μείνουν στο σπίτι, χωρίς καμία επίπτωση στη συμπεριφορά των συζύγων τους. Αυτές που διάλεξαν να γίνουν νοικοκυρές έκαναν ηρωική προσπάθεια να τα φέρουν βόλτα οικονομικά και προσπάθησαν να κάνουν καλύτερη τη ζωή των αντρών τους. Οι περισσότερες αναζήτησαν την καταξίωση πιο πολύ στην οικογενειακή τους ζωή παρά στη καριέρα τους. Έτσι, η αυτοεκτίμησή τους εξαρτιόταν από την ικανότητα τους να είναι καλές σύζυγοι και νοικοκυρές.

Μύθος αρ. 7.: Οι δράστες είναι βίαιοι σε όλες τις σχέσεις τους.

Σύμφωνα με μια μελέτη που έγινε, μόνο το 20% των κακοποιημένων γυναικών ζουν με άντρες που φέρονται βίαιοι όχι μόνο στις γυναίκες τους, αλλά και στο καθένα που βρίσκεται στο δρόμο τους. Δυστυχώς, αυτή η ομάδα των βίαιων αντρών είναι και εκείνη που έχει περισσότερο μελετηθεί. Τείνουν προς τη κοινωνική και οικονομική περιθωριοποίηση. Συχνά έχουν μικρότερη μόρφωση και λιγότερες επαγγελματικές γνώσεις. Τα περισσότερα κοινά εγκλήματα διαπράττονται συνήθως από τέτοιους ανθρώπους. Συχνά έχουν

προβλήματα με την Αστυνομία και αρκετές φορές βρίσκονται στα Δικαστήρια. Επειδή οι πηγές των ερευνών, που γίνονται, είναι γεμάτες με περιστατικά που έχουν σχέση με τέτοιους ανθρώπους, πολλές φορές νομίζουμε πως είναι αντιπροσωπευτικοί όλης της βίας του πολιτισμού μας. Όταν αναφερόμαστε στις κακοποιημένες γυναίκες, αυτό δεν είναι αληθινό. Οι περισσότεροι άντρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους, γενικά, δεν είναι βίαιοι σε άλλους τομείς της ζωής τους.

Μύθος αρ. 8.: Οι δράστες είναι αποτυχημένοι στην επαγγελματική τους ζωή.

Έχει υποστηριχτεί πως οι άντρες που αισθάνονται λιγότερο ικανοί από τις γυναίκες τους καταφεύγουν στη βία. Αντίθετα, έρευνες στην Αγγλία έχουν δείξει πως γιατροί, δημόσιοι υπάλληλοι και αστυνομικοί είχαν τη μεγαλύτερη συχνότητα μεταξύ αυτών που κακοποιούσαν τις γυναίκες τους. Οι περισσότερες επιτυχημένες επαγγελματικά γυναίκες είχαν αντίστοιχα επιτυχημένους επαγγελματικά συζύγους. Ανάμεσα στους εύπορους δράστες ήταν γιατροί, δικηγόροι, δημόσιοι υπάλληλοι, συνδικαλιστές, επιστήμονες, καθηγητές κολεγίων και ναυτικοί. Πολλοί από αυτούς είχαν μεγάλη συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες.

Σε μερικές περιπτώσεις, επιτυχημένοι άντρες έχασαν την αποτελεσματικότητά τους εξαιτίας του οινοπνεύματος ή συναισθηματικών προβλημάτων. Πολλοί άντρες χαρακτηρίστηκαν ασταθείς στις σχέσεις τους με τις γυναίκες. Σαν σύνολο, όμως, οι δράστες δεν θα μπορούσαν να ξεχωρίσουν από τους άλλους άντρες ως προς τις ικανότητές τους.

Μύθος αρ. 9.: Το ποτό οδηγεί στη βίαιη συμπεριφορά.

Περισσότερες γυναίκες κατηγορούσαν το ποτό για τα επεισόδια κακοποίησης τους. Όμως οι άντρες τους τις έδερναν είτε ήταν μεθυσμένοι είτε όχι. Είναι λογικό, πάντως, πως, σε πολλές περιπτώσεις, το αλκοόλ μπορεί να

χαρακτηριστεί ως παράγοντας ενίσχυσης των βίαιων σχέσεων. Αλλά είναι ψυχολογικά ευκολότερο για τις κακοποιημένες γυναίκες να κατηγορούν το ποτό για τη βία.

Συχνά οι άντρες έπιναν για να καλμάρουν τα νεύρα τους. Το ποτό φαινόταν να τους δίνει μια αίσθηση δύναμης. Πολλές από τις γυναίκες αισθάνονταν πως αν μπορούσαν να κάνουν τους άντρες τους να σταματήσουν το ποτό, οι κακοποιήσεις θα σταματούσαν.

Οι πιο βίαιες σωματικές κακοποιήσεις γίνονταν από τους άντρες που έπιναν συνέχεια. Χρειάζεται ακόμα πολύ μελέτη για να βρεθεί η σχέση ανάμεσα στο ποτό και στην κακοποίηση.

Μύθος αρ. 10.: Οι δράστες είναι ψυχοπαθολογικά άτομα.

Αν οι δράστες θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αντικοινωνικές και ψυχοπαθολογικές προσωπικότητες, τότε η ατομική ψυχοπαθολογία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να διαχωρίσει τους δράστες από τους φυσιολογικούς άντρες. Δυστυχώς, τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Υπάρχουν δράστες που έχουν πολλά είδη προσωπικών διαταραχών που, όμως, δε μπορούν να χαρακτηριστούν ψυχοπαθολογικές. Ένα κοινό χαρακτηριστικό που έχουν η εξαιρετική ικανότητα τους να χρησιμοποιούν τη γοητεία σαν μια τεχνική επηρεασμού.

Μύθος αρ. 11.: Η Αστυνομία μπορεί να προστατεύσει τις κακοποιημένες γυναίκες.

Προφανώς πολλές γυναίκες δεν πίστευαν ότι αυτό είναι αληθινό. Μόνο το 10% είχε καλέσει κάποια φορά την Αστυνομία. Κι απ' αυτές οι περισσότερες υποστήριζαν πως η επέμβαση της Αστυνομίας δεν είναι αποτελεσματική: μόλις έφευγαν οι αστυνομικοί, η κακοποίηση συνεχιζόταν με ακόμα μεγαλύτερη δύναμη.

Μια πρόσφατη μελέτη στο Kansas και στο Detroit δείχνει πως στο 80% όλων των ανθρωποκτονιών σ' αυτές τις πόλεις, η Αστυνομία έχει παρέμβει μια ως πέντε φορές πριν διαπραχθούν. Έτσι, η ανθρωποκτονία ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα δεν είναι ένα 'έγκλημα πάθους' αλλά μάλλον το τελικό αποτέλεσμα μιας ανεξέλεγκτης, μακρόχρονης βίας.

Μύθος αρ. 12.: Ένας δράστης δέρνει, επίσης, και τα παιδιά του.

Αυτός ο μύθος έχει κάποια πραγματική βάση. Περίπου το ένα τρίτο των δραστών χτυπούσαν τα παιδιά τους. Αυτοί οι άντρες, επίσης, είναι ύποπτοι για σεξουαλική αποπλάνηση των κοριτσιών τους. Σε άλλο ένα τρίτο των περιπτώσεων, οι κακοποιημένες γυναίκες χτυπούσαν τα παιδιά τους. Αν και το υπόλοιπο ένα τρίτο των παιδιών δεν κακοποιείτο, τα παιδιά αυτά υπέφεραν πιο βαθιά, ζώντας το καθένα σε σπίτι όπου ο πατέρας κακοποιούσε τη μητέρα.

Οι γυναίκες που είχαν δει το πατέρα τους να χτυπά τη μητέρα τους υπέφεραν από ψυχικά τραύματα που δεν είχαν επουλωθεί. Το Εθνικό Κέντρο για το Κακοποιημένο και Εγκαταλειμμένο Παιδί έχει αναφέρει πως το ποσοστό των αντρών που χτυπούν τα παιδιά τους είναι μεγαλύτερο μεταξύ αυτών που κακοποιούν και τις γυναίκες τους.

Μύθος αρ. 13.: Η κακοποιημένη γυναίκα θα είναι σε όλη της τη ζωή κακοποιημένη.

Αυτός ο μύθος είναι ο λόγος που πολλοί άνθρωποι δεν ενθαρρύνουν τις γυναίκες να ξεφύγουν από τις σχέσεις κακοποίησης. Νομίζουν πως θα βρουν μετά κάποιον άλλον βίαιο άντρα. Αν και μερικές γυναίκες είχαν μια σειρά από βίαιες σχέσεις, το μοντέλο αυτό δεν ήταν αληθινό για τις περισσότερες. Ενώ ήθελαν να δημιουργήσουν μια νέα σχέση με άλλον άντρα, πρόσεχαν πολύ να μη διαλέξουν κάποιον βίαιο. Η συχνότητα δεύτερου γάμου των πιο ηλικιωμένων γυναικών, που διέκοψαν μια σχέση κακοποίησης, ήταν πολύ μικρή. Οι περισσότερες είχαν διαλύσει το γάμο τους αντίθετα προς τις

συμβουλές των οικογενειών και των φίλων τους. Προτιμούσαν να είναι μόνες από το να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν μια νέα σχέση. Οι γυναίκες που είχαν δεχτεί κάποιες ενεργητικές παρεμβάσεις σπάνια ξαναπαντρεύονταν κάποιο βίαιο άντρα.

Μύθος αρ. 14.: Ένας δράστης είναι πάντα δράστης.

Αν η ψυχοκοινωνική θεωρία της βίαιης συμπεριφοράς είναι ακριβής, τότε οι δράστες μπορούν να επαναλαμβάνουν τη βίαιη συμπεριφορά τους. Τα στοιχεία δεν έχουν αποδείξει ακόμα το αντίθετο.

Μύθος αρ. 15.: Μακρογρόνιες σχέσεις κακοποίησης μπορούν να αλλάξουν προς το καλύτερο.

Αν και καθένας θα ήθελε να πιστεύει αυτόν το μύθο, δεν είναι σωστός. Οι σχέσεις που στηρίζονται στην ισχύ του άντρα πάνω στη γυναίκα είναι αδύνατο να μετατραπούν σε μια σχέση ισότητας. Ακόμα και με τη μεγαλύτερη εξωτερική βοήθεια, οι σχέσεις αυτές δεν μπορούν να απαλλαγούν από τη βία. Στη καλύτερη περίπτωση, μπορεί να μειωθεί η συχνότητα και η σοβαρότητα των κακοποιήσεων. Χωρίς καμία βοήθεια μπορούν να πάρουν τις διαστάσεις ανθρωποκτονιών ή αυτοκτονιών. Η καλύτερη ελπίδα γι' αυτά τα ζευγάρια είναι να διακόψουν τις σχέσεις τους. Υπάρχει πιθανότητα ότι με κάποιον άλλο σύντροφο μπορεί να αλλάξει ο συσχετισμός των δυνάμεων και, κάτω από συνθήκες ισότητας, να μπορέσουν να ζήσουν μια μη βίαιη σχέση.

Μύθος αρ. 16.: Οι κακοποιημένες γυναίκες μπορούν να αφήσουν το σπίτι τους όποτε θέλουν.

Σε μια κοινωνία, όπου οι γυναίκες έχουν ανατραφεί για να πιστεύουν ότι η αγάπη και ο γάμος είναι η αληθινή ολοκλήρωση τους, δε χάνουμε τίποτα να υποκρινόμαστε ότι οι γυναίκες είναι ελεύθερες να αφήσουν το σπίτι τους όποτε η βία γίνει υπερβολικά μεγάλη. Στην πραγματικότητα οι γυναίκες δεν έχουν την

ελευθερία να φύγουν από το σπίτι μετά τη κακοποίηση τους. Ψυχολογικά είναι πολύ αδύναμες. Μια κακοποιημένη γυναίκα δεν είναι ελεύθερη να πάψει να είναι θύμα, εκτός αν έχει κάποια βοήθεια.

Μύθος αρ. 17.: Οι δράστες φανερώνουν τη βιαιότητα τους μετά το γάμο.

Μικρός αριθμός γυναικών ανέφερε την ύπαρξη βίας στις προγαμιαίες σχέσεις. Πίστευαν πως οι άντρες τους φανερώνουν τη βιαιότητα τους μετά το γάμο, γιατί τότε αισθάνονταν πιο σίγουροι και πιο ασφαλείς για την αποκλειστική αγάπη των γυναικών τους. Σε όλες τις περιπτώσεις, η αναμενόμενη συζυγική ευτυχία δεν είχε έρθει. Αντίθετα, η καχυποψία και η αυταρχικότητα του δράστη μεγάλωνε μαζί με την κλιμακούμενη αύξηση της βίας.

Μύθος αρ. 18.: Τα παιδιά χρειάζονται τον πατέρα τους ακόμα κι αν αυτός είναι βίαιος-ή 'μένω μόνο για το καλό των παιδιών'.

Ο μύθος αυτός διαλύεται ταχύτερα από κάποιους άλλους, όταν συγκριθεί με τον μεγάλο αριθμό παιδιών που έχουν σωματικά ή σεξουαλικά κακοποιηθεί στο σπίτι τους. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ιδανική οικογένεια περιλαμβάνει τόσο τη μητέρα όσο και τον πατέρα. Πάντως, όλα τα παιδιά που έχουν βίαιους γονείς λένε πως θα προτιμούσαν να ζούσαν με τον ένα μόνο από αυτούς.

Τα παιδιά από σπίτια, στα οποία ο πατέρας έδερνε τη μητέρα, είχαν σοβαρά συναισθηματικά και εκπαιδευτικά προβλήματα. Οι γυναίκες παρέμεναν με τους άντρες που τις κακοποιούσαν και μετά, που τα παιδιά, μεγαλώνοντας, έφευγαν από το σπίτι, εγκαταλείποντας το μύθο ότι έμεναν για το καλό των παιδιών τους. Έμεναν εξαιτίας των συμβιωτικών δεσμών που αναπτύσσονταν μετά από τόσο μεγάλες περιόδους σχέσεων.

Κοινά χαρακτηριστικά των κακοποιημένων γυναικών

Οι κακοποιημένες γυναίκες ανήκουν σε διάφορες ηλικίες, φυλές, θρησκείες,

μορφωτικά επίπεδα, πολιτιστικές και κοινωνικοοικονομικές ομάδες. Η μικρότερη ηλικία ήταν δεκαεφτά χρονών και η μεγαλύτερη εβδομήντα έξι. Η μικρότερη περίοδος κακοποίησης ήταν δυο μήνες και η μεγαλύτερη κράτησε πενήντα τρία χρόνια, μέχρι που ο άντρας πέθανε από φυσικά αίτια. Οι κακοποιημένες γυναίκες έχουν τα ακόλουθα κοινά χαρακτηριστικά:

- Μικρή αυτοεκτίμηση
- Πιστεύουν όλους τους μύθους για τις σχέσεις κακοποίησης
- Αντιμετωπίζουν με το παραδοσιακό τρόπο το σπίτι τους, πιστεύουν πολύ στην ενότητα της οικογένειας και στα προκαθορισμένα στερεότυπα του γυναικείου ρόλου
- Δέχονται την ευθύνη για τις βίαιες πράξεις των αντρών τους
- Αισθάνονται ενοχή, αλλά αρνούνται τον τρόπο και τον θυμό που νιώθουν
- Δείχνουν παθητικότητα προς το κοινωνικό περιβάλλον, αλλά έχουν τη δύναμη να αντιμετωπίζουν το προσωπικό τους περιβάλλον έτσι που να αποφεύγουν μεγαλύτερη κακοποίηση ή και δολοφονία
- Έχουν έντονες αντιδράσεις λόγω στρες, με ψυχοσωματικά συμπτώματα
- Χρησιμοποιούν το σεξ ως μέσο για τη διατήρηση των σχέσεων τους
- Πιστεύουν πως κανένας δε μπορεί να τις βοηθήσει να λύσουν τα προβλήματα τους, εκτός από τον εαυτό τους

Σε μια μελέτη, αν και υπήρχαν μερικές ανύπαντρες γυναίκες, που δεν ζούσαν μαζί με τους φίλους τους, οι περισσότερες είτε ζούσαν μαζί, είτε ήταν νόμιμα παντρεμένες. Πολλές γυναίκες είπαν πως ζούσαν μαζί με τους άντρες τους πριν από το γάμο τους, χωρίς να υποστούν τότε καμία κακοποίηση. Η κακοποίηση συνήθως άρχιζε μέσα στους έξι πρώτους μήνες.¹

Κοινά χαρακτηριστικά των ανδρών-θυτών

Ποιοι είναι οι δράστες;

Είναι διαφόρων ηλικιών και ανήκουν σε διάφορες φυλές, θρησκευτικά δόγματα, εκπαιδευτικά και πολιτιστικά επίπεδα και κοινωνικοοικονομικές τάξεις. Ο μικρότερος σε ηλικία είναι δεκαέξι χρονών και ο μεγαλύτερος εβδομήντα έξι.

Οι δράστες έχουν τα ακόλουθα κοινά χαρακτηριστικά:

- Μικρή αυτοεκτίμηση
- Πιστεύουν στη παραδοσιακή υπεροχή των αντρών και στον στερεότυπο ανδρικό ρόλο μέσα στην οικογένεια
- Πιστεύουν σε όλους τους μύθους που είναι σχετικοί με τις σχέσεις κακοποίησης
- Ζηλεύουν παθολογικά
- Παρουσιάζουν μια διπλή προσωπικότητα
- Έχουν έντονες αντιδράσεις στρες, που προσπαθούν να τις αντιμετωπίσουν πίνοντας και δέρνοντας τις γυναίκες τους
- Συχνά χρησιμοποιούν το σεξ σαν μια βίαιη πράξη για να αυξήσουν την αυτοεκτίμησή τους και τον χλωμό ανδρισμό τους.
- Δεν πιστεύουν πως η βίαιη συμπεριφορά τους θα έχει αρνητικές επιπτώσεις

Τα πρώτα τρία χαρακτηριστικά των δραστών είναι πανομοιότυπα με τα αντίστοιχα των κακοποιημένων γυναικών. Οι δράστες πάντοτε αρνούνται ότι έχουν κάποιο πρόβλημα, μολονότι γνωρίζουν ότι έχουν, και εξαγριώνονται αν οι γυναίκες τους αποκαλύψουν την αλήθεια. Αυτοί οι άντρες δε δέχονται να

συζητήσουν το πρόβλημα. Όταν συμφωνούν να δώσουν μια συνέντευξη σ' έναν ειδικό, συχνά για χάρη των γυναικών τους σε μια περίοδο μεταμέλειας και αγάπης, δεν μπορούν να περιγράψουν τις ακριβείς λεπτομέρειες ενός καβγά. Ξεφεύγουν από τις ερωτήσεις ή υποστηρίζουν πως δε μπορούν να θυμηθούν πολύ καλά τι έγινε. Έτσι, οι γνώσεις σχετικά γι' αυτούς τους άντρες προέρχονται από τις ίδιες τις κακοποιημένες γυναίκες και από ελάχιστες παρατηρήσεις.¹

Ο ρόλος της Αστυνομίας στη βία κατά των γυναικών

Στη σχεδίαση των τρόπων για τη βοήθεια των κακοποιημένων γυναικών, η πρώτη και, βέβαια, η πιο προφανής αναγκαιότητα είναι το σταμάτημα της κακοποίησης. Οι διάφορες υπηρεσίες που έχουν σχέση με την αντιμετώπιση της κακοποίησης των γυναικών θα πρέπει να συντονίζονται. Πρέπει να είναι κάθε στιγμή έτοιμες να προσφέρουν άμεση βοήθεια. Για μερικές αρκεί η προσφορά κάποιας νομικής βοήθειας. Άλλες χρειάζονται βοήθεια για να ξεφύγουν από το θυμό του δράστη, αλλά δεν απαιτείται η προστασία τους σε κάποιο καταφύγιο.

Οι κακοποιημένες γυναίκες επαναλαμβάνουν συνέχεια ότι η Αστυνομία δεν προσφέρει σ' αυτές αποτελεσματική προστασία. Μόνο το 10% των γυναικών ενός δείγματος είχε, κάποια φορά, καλέσει την Αστυνομία. Αυτές οι γυναίκες υποστήριζαν πως το περισσότερο που μπορούσαν να περιμένουν από τους αστυνομικούς ήταν να ηρεμήσουν τους δράστες, να δουν αν χρειάζονται ιατρική βοήθεια και να βάλουν το ζευγάρι να σταματήσει να καυγαδίζει. Μόλις έφευγαν οι αστυνομικοί, οι δράστες συνέχιζαν τη κακομεταχείριση των γυναικών. Δεν χρειάζεται πολύ για να μάθει η γυναίκα πως η κλήση της Αστυνομίας θα προκαλέσει άλλο ένα επεισόδιο κακοποίησης. Γι' αυτό δεν καλεί την Αστυνομία, ή αν έρθουν οι αστυνομικοί(που συχνά καλούνται από τους γείτονες) παίρνει το μέρος του δράστη για να ελαχιστοποιήσει το θυμό του όταν φύγει η Αστυνομία.

Ενώ το 90% των γυναικών που κάλεσαν την Αστυνομία έκανε κάποια καταγγελία, μόνο το 1% των περιπτώσεων έφτασε στο δικαστήριο. Είναι στην αρμοδιότητα του εισαγγελέα να αποφασίσει αν θα ασκήσει ή όχι δίωξη και οι περιπτώσεις που φτάνουν στο ακροατήριο είναι σπάνιες εξαιτίας του εξαιρετικά χαμηλού ποσοστού καταδικών. Αυτό συμβαίνει, χωρίς αμφιβολία, γιατί, όπως και στις περιπτώσεις των βιασμών, ο μόνος μάρτυρας είναι, συνήθως, το θύμα.

Ο λόγος, για τον οποίο είναι αναποτελεσματική η Αστυνομία στην αντιμετώπιση των δραστών, δεν είναι εντελώς φανερός. Οι αστυνομικοί καταλαβαίνουν την ευθύνη τους για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και την επιβολή του νόμου. Αλλά πολλοί θεωρούν ότι αυτά που γίνονται πίσω από τις κλειστές πόρτες των οικογενειών δεν αφορούν την Αστυνομία: είναι ιδιωτικές υποθέσεις μεταξύ αντρών και γυναικών. Οι αστυνομικοί είναι, συνήθως, άντρες που έχουν κοινωνικοποιηθεί πιστεύοντας στο δικαίωμα που έχουν οι άντρες να τιμωρούν τις γυναίκες τους. Αναφέρεται ένα ασυνήθιστο υψηλό ποσοστό αστυνομικών που χτυπούν τις γυναίκες τους. Έτσι, είναι δύσκολο να περιμένει κανείς από αυτούς τους ίδιους να προστατεύσουν αποτελεσματικά τις γυναίκες των άλλων αντρών.

Οι αστυνομικοί, για να παρεμβαίνουν αποτελεσματικά σε επεισόδια κακοποίησης γυναικών, εκπαιδεύονται ώστε να παίζουν ταυτόχρονα και το ρόλο των κοινωνικών λειτουργών. Βέβαια, όταν συμβεί κάποιο σοβαρό επεισόδιο κακοποίησης της δεύτερης φάσης του κύκλου, η λογική είναι αναποτελεσματική και απαιτείται ένας νόμιμος διαχωρισμός του ζευγαριού.

Ένα Αστυνομικό Τμήμα της Καλιφόρνιας έχει προσλάβει ειδικούς συμβούλους, οι οποίοι ακολουθούν τους αστυνομικούς όταν παίρνουν τέτοιου είδους κλήσεις. Κι αυτή η μέθοδος έχει αποδειχθεί επιτυχής. Σε πολλές περιπτώσεις, έχουν δημιουργηθεί, στα Αστυνομικά Τμήματα, ειδικά γραφεία, τα οποία συνεργάζονται με καταφύγια ή ειδικές γυναικείες οργανώσεις.

Ο μεγαλύτερος αριθμός τραυματισμών και θανάτων αστυνομικών, κατά την άσκηση καθηκόντων τους, συμβαίνει όταν οι αστυνομικοί επεμβαίνουν σε επεισόδια οικογενειακής βίας. Έτσι, όχι μόνο αναγνωρίζεται από τους αστυνομικούς η αναποτελεσματικότητα των επεμβάσεων τους, αλλά, επιπλέον, αυτές οι επεμβάσεις θεωρούνται και προσωπικά επικίνδυνες.

Οι ίδιες οι κακοποιημένες γυναίκες προτείνουν τρόπους για να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της Αστυνομίας. Πρώτα, οι αστυνομικοί θα έπρεπε να μπορούν να σταματήσουν έναν άντρα από τη συνέχιση της επίθεσης του. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να εγγραφούν αυτή τη προστασία είναι να αντιμετωπίσουν την οικογενειακή βία με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζουν γενικά τη βία, συλλαμβάνοντας το δράστη. Οι ίδιοι οι αστυνομικοί θα έπρεπε να υπογράφουν τη μήνυση κατ, στη συνέχεια, η πολιτεία είναι υπεύθυνη για την αυτεπάγγελτη δίωξη του δράστη, όπως γίνεται σε όλες τις περιπτώσεις εκτός από την κακοποίηση των γυναικών.

Δεν είναι ρεαλιστικό να περιμένουμε από το θύμα να υπογράψει τη μήνυση, όταν δεν του προσφέρεται καμία προστασία από παραπέρα επιθέσεις. Οι περισσότεροι αστυνομικοί υποστηρίζουν πως σταματούν να ενδιαφέρονται για την προστασία των κακοποιημένων γυναικών όταν αυτές επανειλημμένα αποσύρουν τις μηνύσεις τους. Χρησιμοποιούν αυτό σαν επιχείρημα για να κατηγορήσουν τις γυναίκες ότι θέλουν να κακοποιούνται, αντί να σκεφτούν ότι το κάνουν επειδή φοβούνται πως θα τιμωρηθούν με βίαιο τρόπο από τους δράστες αν υποβάλλουν τελικά τις μηνύσεις.³

Ο ρόλος της Πολιτείας

Αυτό που πρέπει επείγοντως να βελτιωθεί είναι η συμπεριφορά των αστυνομικών που προτιμούν να μην ασχολούνται με ανάλογες καταγγελίες. Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης να ελέγξει την τακτική αντιμετώπισης περιστατικών οικογενειακής βίας και να δώσει νέες οδηγίες στους

αστυνομικούς.

Χρειάζεται άμεσα να οργανωθούν και να στελεχωθούν καταφύγια κακοποιημένων γυναικών ώστε να τους παρέχεται πέρα από στέγη και σίτιση και ψυχολογική υποστήριξη, ιατρική φροντίδα, νομικές και κοινωνικές υπηρεσίες που να βοηθούν στην επανένταξη της κακοποιημένης γυναίκας στο κοινωνικό σύνολο.

Χρειάζεται να αλλάξει άμεσα η νομοθεσία περί ασφαλιστικών μέτρων. Όπως είναι σήμερα η κατάσταση, η όλη διαδικασία κοστίζει χρήματα που μπορεί κάποια κακοποιημένη γυναίκα να μην έχει και που επιπλέον παίρνει πολύ χρόνο.

Άνδρες και γυναίκες, αν αντιληφθούμε κάποια περίπτωση γυναίκας που κακοποιείται, να μην μείνουμε θεατές. Να παλέψουμε την αδιαφορία και το «ου μπλέξεις» που τόσο χαρακτηρίζει τη κοινωνία μας και να βοηθήσουμε τη γυναίκα αυτή. Να της δείξουμε κατανόηση και να της προσφέρουμε βοήθεια και συμπαράσταση. Να την ενημερώσουμε για το που μπορεί να απευθυνθεί κι αν εκείνη δεν μπορεί να το κάνει, να ενημερώσουμε εμείς τις αρμόδιες υπηρεσίες για λογαριασμό της. Να μιλήσουμε μαζί της για το πρόβλημα που αντιμετωπίζει, να μην την πιέσουμε όμως αν δεν νιώθει έτοιμη, θα το κάνει όταν μας εμπιστευθεί. Το βασικό όπλο μιας γυναίκας σε αυτή τη κατάσταση είναι να ξαναβρεί την αυτοπεποίθησή της και να εμπιστευθεί και πάλι τον εαυτό της και τις δυνάμεις της.

Να της προσφέρουμε όση υλική βοήθεια μπορούμε, φιλοξενία, χρήματα και δουλειά. Να την συνοδέψουμε όταν θα πάει να ζητήσει βοήθεια από τις υπηρεσίες ή όταν θα πάει να καταγγείλει ξυλοδαρμό στην αστυνομία ή στον εισαγγελέα ή ακόμα κι όταν θα απευθυνθεί σε δικηγόρο. Αν είμαστε αυτόπτες μάρτυρες, να μη διστάσουμε να καταθέσουμε.

Είναι χρέος όλων μας να φωνάξουμε, να σταματήσουμε να δεχόμαστε τη βία

μέσα στην οικογένεια σαν αναγκαίο κακό. Σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, 1 στις 5 γυναίκες ζει με έναν βίαιο σύζυγο.

Β' ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1

Ο ρόλος του νοσηλευτή στην αντιμετώπιση της κακοποιημένης γυναίκας

Παρέμβαση στο νοσοκομείο

Η νοσοκομειακή περίθαλψη δε βοηθά μόνο στην ανάρρωση από τα τραύματα, αλλά λειτουργεί και ως προσωρινό καταφύγιο. Στη διάρκεια της νοσηλείας στο νοσοκομείο η κακοποιημένη γυναίκα και ο δράστης αναγκάζονται να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της βίας. Δεν μπορούν, όπως συνήθως προσπαθούν, να ελαχιστοποιήσουν τα τραύματα και να αρνηθούν τη πραγματικότητα,¹

Ο ρόλος των νοσηλευτών ποικίλλει στις περιπτώσεις κακοποίησης. Χρειάζεται να μιλήσουν στις κακοποιημένες γυναίκες, να ενδιαφερθούν και να τις πληροφορήσουν σωστά για την αντιμετώπιση του προβλήματος τους. Οι γυναίκες αυτές είναι απαραίτητο να επικοινωνήσουν με κάποιο άτομο του περιβάλλοντος τους ώστε να επανενταχθούν γρήγορα στο κοινωνικό σύνολο.⁷

Η νοσηλευτική βοήθεια στηρίζεται τόσο στη ψυχολογική υποστήριξη του θύματος όσο και στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών προβλημάτων που προκύπτουν. Το θύμα, συνήθως, παρουσιάζει άγχος, τρόμο, φόβο, ψυχολογική πίεση, ασυνήθιστη κόπωση, ψυχολογική, και σωματική κατάρρευση, αϋπνίες, διατροφικές διαταραχές και χρόνιες κεφαλαλγίες. Οι νοσηλευτές με τη σειρά τους, πρέπει να συνεννοηθούν με το ιατρικό προσωπικό για τη πλήρη αντιμετώπιση αυτών των συμπτωμάτων και στη συνέχεια να παρακινήσουν το

θύμα να ακολουθήσει πιστά την ανάλογη θεραπεία.⁸

Οι νοσηλευτές πρέπει, επιπλέον να βοηθούν και να ενθαρρύνουν τις γυναίκες να αναφέρουν το περιστατικό, να τις ενημερώνουν για τα θέματα βίας, να τους προσφέρουν πλήρη σωματική, ψυχική και κοινωνική αποκατάσταση και να εκπαιδεύονται συνεχώς οι ίδιοι για την καλύτερη αντιμετώπιση αυτών των γυναικών.⁹

Η φυσική εξέταση μια κακοποιημένης γυναίκας στο νοσοκομείο περιλαμβάνει:

- Λήψη ιστορικού
- Λεπτομερή εξήγηση του περιστατικού
- Ιστορικό κακοποίησης(τύπος - ένταση - συχνότητα)
- Περιποίηση τραύματος
- Φωτογραφίες
- Ιατροδικαστικό πιστοποιητικό
- Εκτίμηση της κατάστασης της γυναίκας
- Ειδική εξέταση σε περίπτωση βιασμού
- Καταγραφή τραυμάτων στο φάκελο της γυναίκας¹⁴

Η σωστή αντιμετώπιση των θυμάτων κακοποίησης από τα μέλη της ομάδας υγείας πρέπει να είναι η εξής:

- Πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στη φροντίδα κάθε θύματος βίας
- Το θύμα δεν πρέπει να μένει μόνο του. Πολλές κακοποιημένες γυναίκες πιστεύουν ότι οι δράστες, μπορεί να τις βλάψουν ξανά, ακόμα και στο χώρο του νοσοκομείου
- Όλες οι διαδικασίες πρέπει να είναι γνωστές στο θύμα ώστε να μπορεί

να συνεργαστεί και να διατηρηθεί όσο περισσότερο γίνεται ο έλεγχος του εαυτού του¹⁰

Ο νοσηλευτής στο Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών πρέπει να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει μια κακοποιημένη γυναίκα. Αρχικά θα πρέπει να την καθησυχάσει για την ασφάλεια της προσφέροντας της βοήθεια. Η γυναίκα αυτή αισθάνεται ντροπή και ενοχή. Ο νοσηλευτής είναι αυτός που θα επικοινωνήσει μαζί της και θα δείξει κατανόηση για το πρόβλημα της.

Το θύμα θα πρέπει να ενημερωθεί για τις ιατρικές εξετάσεις στις οποίες θα υποβληθεί. Γίνονται κάποιες ειδικές εξετάσεις για εγκυμοσύνη και για σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Ο νοσηλευτής περιποιείται τα τραύματα που τυχόν υπάρχουν και σχεδιάζει τις κατάλληλες νοσηλευτικές παρεμβάσεις.²⁰

Η επείγουσα φροντίδα για τα θύματα κακοποίησης εφαρμόζεται λαμβάνοντας υπ' όψιν τα εξής:

- Αντιμετώπιση των ψυχολογικών αναγκών του θύματος
- Περιποίηση των τραυμάτων
- Έγκαιρη ειδοποίηση της Αστυνομίας
- Ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη κατά τη διάρκεια της ανάκρισης από την Αστυνομία
- Χορήγηση κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής
- Ενημέρωση και επεξήγηση όλων των διαδικασιών στις οποίες θα υποβληθεί το θύμα.²¹

Ο νοσηλευτής εκτιμά την κατάσταση του θύματος κακοποίησης και οδηγείται σε πιθανές νοσηλευτικές διαγνώσεις:

1. Σωματικές ανάγκες

- Κίνδυνος για μολυσματικές ασθένειες

- Κίνδυνος για εξωτερικά και εσωτερικά τραύματα
- Διατροφικές διαταραχές
- Άλγη
- Διαταραχές ύπνου
- Σεξουαλικές δυσλειτουργίες

2. Συναισθηματικές ανάγκες

- Θλίψη και μελαγχολία
- Ψυχολογικά τραύματα
- Ψυχική εξάντληση και αδυναμία
- Συναισθήματα φόβου και ανασφάλειας
- Απώλεια αυτοεκτίμησης
- Μείωση κοινωνικότητας
- Μείωση κινητικότητας
- Ανικανότητα αντιμετώπισης του γεγονότος της επίθεσης
- Διαταραχή οικογενειακών και φιλικών σχέσεων²⁰

Οι νοσηλευτικές διαγνώσεις για να είναι κατάλληλες, ο νοσηλευτής πρέπει να αναγνωρίζει όλα τα σημάδια που οδηγούν σ' ένα σεξουαλικό τραύμα. Αυτά είναι:

- Συμπτώματα φοβίας και ανασφάλειας
- Απομάκρυνση από κάθε σεξουαλική δραστηριότητα
- Συνεχή αισθήματα ενοχής
- Δεν υπάρχει επικοινωνία με το αντίθετο φύλο
- Διαταραχή οικογενειακών και φιλικών σχέσεων

- Εμφανή εξωτερικά σημάδια(μώλωπες, αιματώματα, κατάγματα, εκχυμώσεις)²⁰

Νοσηλευτικές παρεμβάσεις:

1. Ενημέρωση και προτροπή των συνοδών του θύματος να παραμένουν μαζί του
2. Καθησύχηση του θύματος ότι δεν πρόκειται να κατηγορηθεί για την επίθεση που δέχτηκε
3. Εξασφάλιση μιας αποδεχόμενης από το θύμα συμπεριφοράς για κάθε διαδικασία
4. Ενθάρρυνση του θύματος να καταγγείλει το γεγονός στην Αστυνομία
5. Προτροπή του θύματος για ψυχολογική υποστήριξη
6. Βοήθεια του θύματος για την έκβαση των σωματικών εξετάσεων
7. Εξασφάλιση κατάλληλης ιατρικής φροντίδας στο θύμα
8. Παροχή ασφάλειας στο θύμα
9. Συλλογή σωστών αποδεικτικών στοιχείων και αποδείξεων¹⁰

Ο ρόλος του νοσηλευτή στη κοινότητα

Ο ρόλος του κοινοτικού νοσηλευτή είναι υποστηρικτικός. Πρέπει πάντα να έχει προετοιμάσει ένα πλάνο για την εργασία του ώστε να προσφέρει τη καλύτερη δυνατή φροντίδα στις κακοποιημένες γυναίκες:

- Συζήτησε πως η βία επηρεάζει τα μέλη μιας κοινωνίας
- Δημιούργησε έναν κατάλογο από ομάδες που περιέχουν θεωρίες οι οποίες εξηγούν τα αίτια της βίας
- Περιέγραψε 6 χαρακτηριστικά από μια δυσλειτουργική οικογένεια
- Ονόμασε 3 συνέπειες της κακοποίησης συμπεριλαμβανομένης και της

εγκυμοσύνης

- Βρες 2 παραδείγματα κακοποίησης για άτομα κάθε ηλικίας
- Περιέγραψε τα ουσιώδη χαρακτηριστικά μετατραυματικής διαταραχής του στρες και του σεξουαλικού τραύματος
- Γνωστοποίησε τις κύριες εκτιμήσεις για τα θύματα, ύποπτα να δεχτούν βία
- Περιέγραψε 3 παρεμβάσεις για τα κακοποιημένα άτομα ώστε να βοηθήσεις να ανακτήσουν τις ζωές τους μετά τη βία
- Εξήγησε πως η αυτοαντίληψη μπορεί να οδηγήσει σε μείωση των περιστατικών της βίας, της κακοποίησης και της εκμετάλλευσης °

Ο κοινοτικός νοσηλευτής επιδιώκει να προσδιορίσει:

- Το περιβάλλον του θύματος
- Τη φύση της βίας και τα προβλήματα του θύματος
- Το δράστη
- Τα εμπόδια που υπάρχουν ώστε να μη μπορεί να προσφέρει τη βοήθεια του
- Τους λόγους της βίας
  - Τις υπηρεσίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν

Νοσηλευτική Αποκατάσταση στη Κακοποιημένη Γυναίκα

Συχνά οι επαγγελματίες υγείας εξαιτίας ελλιπούς επιμόρφωσης και μεγάλου φόρτου εργασίας τείνουν να αγνοούν ότι η βία μπορεί να αποτελεί μέρος της ζωής μιας ασθενούς τους με αποτέλεσμα να χάνεται η ευκαιρία παρέμβασης και αντιμετώπισης περιπτώσεων βίας. Σε μια έρευνα που διεξήχθη στο τμήμα επειγόντων περιστατικών σε κεντρικό νοσοκομείο των Η.Π.Α. βρέθηκε ότι σε

ένα μόνο 8% των περιστατικών της συντροφικής βίας, προσεγγίστηκε και αντιμετωπίστηκε το πρόβλημα.

Με βάση τα υπάρχοντα μοντέλα παρέμβασης για την αντιμετώπιση της συντροφικής βίας του υγειονομικού συστήματος περίθαλψης που έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί στις Η.Π.Α., δύο είναι οι σημαντικότεροι άξονες παρέμβασης. Ο πρώτος άξονας αφορά την επιμόρφωση των επαγγελματιών υγείας και ο δεύτερος την ανάπτυξη πρωτοκόλλων και αναφέρονται στη συντροφική βία εναντίον γυναικών ανεξαρτήτως ηλικίας.

Πρώτος άξονας παρέμβασης: Επιμόρφωση

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας θεωρεί ότι ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης επαγγελματιών υγείας πρέπει να θίγει τα εξής:

1. Οποιοδήποτε αρνητικό συναίσθημα
2. Οποιαδήποτε προκατάληψη, με βάση την οποία η βία αντιμετωπίζεται ως ένα ιδιωτικό ζήτημα
3. Οποιαδήποτε στερεότυπη αντίληψη του τύπου ότι οι γυναίκες είναι αυτές που προκαλούν τη βία

1. Αρνητικά συναισθήματα

Πολλές φορές οι επαγγελματίες υγείας μπορεί να κυριεύονται από αρνητικά συναισθήματα, όπως αίσθηση αδυναμίας και ανεπάρκειας ειδικότερα σε περιοχές όπου δεν υπάρχουν δυνατότητες κατάλληλων παραπομπών. Τέτοιου είδους συναισθήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν στα πλαίσια ενός προγράμματος επιμόρφωσης μέσω της δυνατότητας αξιοποίησης άτυπων δικτύων φροντίδας. Το πρόγραμμα αυτό μπορεί να προτείνει στους επαγγελματίες υγείας να ενθαρρύνουν τις γυναίκες που υφίστανται βία να διερευνούν και να αξιοποιούν κάποια άτυπα υποστηρικτικά δίκτυα φροντίδας, όπως συγγενικά ή φιλικά δίκτυα. Επίσης, στις περιπτώσεις που κινδυνεύει η

ζωή μιας γυναίκας μπορούν οι επαγγελματίες υγείας να εξετάσουν τη δυνατότητα εισαγωγής της στο νοσοκομείο.

2. Προκαταλήψεις

Οι υπάρχουσες προκαταλήψεις και οι κυρίαρχες κοινωνικές αναπαραστάσεις αντιμετωπίζουν τη βία ως ένα ιδιωτικό ζήτημα που αφορά το ζευγάρι και συνεπώς μπορούν να σταθούν εμπόδιο στην ενεργοποίηση των συντελεστών του συστήματος της υγειονομικής περίθαλψης για την αντιμετώπιση της βίας. Μια τέτοιου είδους αντίληψη νομιμοποιεί την απουσία της παρέμβασης σε περιπτώσεις συντροφικής βίας. Στα πλαίσια οποιουδήποτε προγράμματος επιμόρφωσης χρειάζεται να αμφισβητηθούν τέτοιου είδους αντιλήψεις παρουσιάζοντας τη βία ως ένα κοινωνικό πρόβλημα που αγγίζει τη ζωή πολλών γυναικών.

3. Στερεότυπα

Οποιοδήποτε πρόγραμμα επιμόρφωσης πρέπει να αντιμετωπίζει κάθε στερεότυπη αντίληψη του τύπου ότι οι γυναίκες είναι αυτές που προκαλούν τη βία. Ιστορικά οι γυναίκες πάντα κατηγορούνταν για την άσκηση βίας εναντίον τους. Μπορεί πλέον να μην συναντάμε τόσο έντονες προσπάθειες ενοχοποίησης του θύματος, αλλά εξακολουθούμε να συναντάμε πρακτικές επαναθυματοποίησης των γυναικών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι αναφορές στα μέσα μαζικής ενημέρωσης σε περιπτώσεις άσκησης βίας ενάντια στις γυναίκες, στις οποίες κατηγοριοποιούν τις γυναίκες θύματα σε καλές και κακές, με υπόνοιες ότι οι γυναίκες που δεν είναι πολύ νέες ή πολύ ηλικιωμένες ευθύνονται με κάποιο τρόπο για την άσκηση βίας εναντίον τους. Η μεταβίβαση των ευθυνών στο θύμα φαίνεται και από εκφράσεις του τύπου όπως: «τι του έκανες για να σε δείρει», «όπως έστρωσες θα κοιμηθείς», «μήπως τον προκάλεσες;». Αυτές οι αντιλήψεις διαμορφώνουν μια κατάσταση όπου το θύμα έχει μέρος της

ευθύνης. Τέτοιου είδους αντιλήψεις θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της αμφισβήτησης σε οποιοδήποτε πρόγραμμα επιμόρφωσης.

Δεύτερος άξονας παρέμβασης: Ανάπτυξη Πρωτοκόλλων

Παράλληλα με τις ενέργειες ευαισθητοποίησης είναι επιτακτική ανάγκη να διαμορφωθούν πρωτόκολλα που θα δίνουν τις απαραίτητες κατευθύνσεις στο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό για τη σωστή αντιμετώπιση περιστατικών βίας. Αυτά τα πρωτόκολλα θα πρέπει να αφορούν κατευθύνσεις και διαδικασίες σχετικά με:

1. τον εντοπισμό περιστατικών βίας
2. την καταγραφή των περιστατικών βίας
3. την αναγκαιότητα παραπομπής στις κοινωνικές υπηρεσίες και πληροφόρηση για λοιπές υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Στη συνέχεια περιγράφονται συνοπτικά τα βασικά στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει ένα πρωτόκολλο αντιμετώπισης βίας που μπορεί να υιοθετηθεί από ένα νοσοκομείο ή ένα κέντρο υγείας:

1. Εντοπισμός περιστατικών βίας

Η τάση για συγκάλυψη των αιτιών τραυματισμού απαιτεί από το ιατρικό προσωπικό να χρησιμοποιήσει κατάλληλες τεχνικές προσέγγισης της γυναίκας για να εκμαιευτούν τα αληθινά αίτια των τραυμάτων και στη συνέχεια να γίνουν οι κατάλληλες παραπομπές. Καταρχήν το ιατρικό προσωπικό πρέπει να θέτει διευκολυντικού τύπου ερωτήσεις προς τη γυναίκα όταν βρίσκεται μόνη της. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ζητιέται από τους συνοδούς της κακοποιημένης γυναίκας να βγουν από το χώρο εξέτασης. Τέλος, είναι σημαντικό η κακοποιημένη από το σύντροφο γυναίκα να μην ενοχοποιείται για τη βία που έχει υποστεί. Πρέπει να της δηλώνεται σαφέστατα ότι κανείς μα

κανείς δεν έχει το δικαίωμα να την χτυπάει για κανέναν λόγο.

2. Η καταγραφή των περιστατικών βίας

Ανεξάρτητα από το αν η κακοποιημένη γυναίκα παραδεχτεί την κακοποίηση είναι σημαντικό να καταγράφονται τα περιστατικά κακοποίησης στο βιβλίο συμβάντων για να μπορέσει η γυναίκα που έχει υποστεί κακοποίηση να έχει αποδεικτικά στοιχεία αργότερα εάν χρειαστεί να κινήσει δικαστικές διαδικασίες σε βάρος του δράστη. Επίσης, όταν εντοπίζονται τραύματα, είναι σημαντικό να ενημερώνεται η γυναίκα ότι πρέπει να απευθυνθεί σε ιατροδικαστή αφού η βεβαίωση του ιατροδικαστή αποτελεί χρήσιμο στοιχείο σε περίπτωση δικαστικών ενεργειών για ποινική δίωξη του δράστη ή διαζύγιο.

3. Η παραπομπή στις κοινωνικές υπηρεσίες και η πληροφόρηση για λοιπές υποστηρικτικές υπηρεσίες

Ενώ ο κύριος στόχος των επαγγελματιών υγείας είναι η διάγνωση και η θεραπεία από τα τραύματα της βίας, μια αποτελεσματική παρέμβαση του συστήματος περίθαλψης σε περιπτώσεις βίας πρέπει να αποτελεί μέρος μιας προσέγγισης και αυτό διότι οι ανάγκες μιας γυναίκας που έχει υποστεί βία είναι πολλαπλές. Καθίσταται λοιπόν απαραίτητη η παραπομπή της έφηβης ή ενήλικης γυναίκας στην κοινωνική υπηρεσία του νοσοκομείου. Για την κάλυψη των πολλαπλών αναγκών απαιτείται η στενή συνεργασία με ένα σύνολο από υπηρεσίες και η ενίσχυση της αλληλοδράσης τους. Είναι σκόπιμο η κοινωνική υπηρεσία να συντάξει έναν κατάλογο με υπηρεσίες, τις διευθύνσεις τους και πρόσωπα επαφής όπου θα μπορούσε να απευθυνθεί η γυναίκα που υφίσταται βία. Ανάμεσα σ' αυτές τις υπηρεσίες θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν η τοπική κοινωνική υπηρεσία του δήμου, το κέντρο ψυχικής υγείας, το ταμείο απορίας του τοπικού δικηγορικού συλλόγου, ξενώνες, γυναικείες οργανώσεις και παραρτήματα του Κέντρου Έρευνας για Θέματα Ισότητας.¹¹

Ο ρόλος του νοσηλευτή στην αποκατάσταση της κακοποιημένης γυναίκας

είναι πολύ μεγάλος. Η κακοποιημένη γυναίκα χρειάζεται ένα περιβάλλον που θα τη στηρίξει ολικά μέχρι να καταφέρει να πάρει η ίδια τις αποφάσεις της. Καταφύγια, άμεση νοσηλεία και μακροχρόνια ψυχοθεραπεία είναι τα απαιτούμενα μέσα. Ο νοσηλευτής παρέχει τα εξής:

1. Βοηθά στην διευκρίνιση και την ανάλυση των αιτιών, που δημιουργούν το πρόβλημα της κακοποίησης καθώς και τις συνέπειες, που μπορεί να υπάρχουν για την κακοποιημένη γυναίκα.
2. Βοηθά τη γυναίκα να συνειδητοποιήσει τον ρόλο της μέσα στην σχέση της με το σύντροφο της, καθώς και τις επιδράσεις, που έχει η κακοποίηση σε όλους τους τομείς της ζωής της.
3. Εξηγεί την σημαντικότητα που έχει η υποστήριξη και η συμβουλή των ειδικών γι' αυτήν και την οικογένεια της καθώς και οι νομικές συμβουλές σε περίπτωση που η γυναίκα έχει αποφασίσει να κινήσει τη διαδικασία του διαζυγίου.
4. Παρέχει υποστήριξη και ενδιαφέρον έτσι ώστε να συνειδητοποιήσει πως δεν είναι αβοήθητη και πως μπορεί να την βοηθήσουν και να την στηρίξουν αποτελεσματικά όλοι οι επαγγελματίες υγείας.
5. Ενθάρρυνση της κακοποιημένης γυναίκας για νέες προοπτικές και στόχους, που μπορεί να θέσει σαν βάση στο ξεκίνημα της νέας ζωής.
6. Ενθάρρυνση να αναφέρει το περιστατικό στην Αστυνομία
7. Βοήθεια στο να ελευθερώσει τα γεμάτα πόνο αισθήματα της λιγοστεύοντας έτσι την ένταση και την δύναμη αυτών.
8. Κάνει αναφορά για τα κέντρα, τα καταφύγια και τους οικογενειακούς συμβούλους.
9. Παροχή ευκαιριών για να δραστηριοποιηθεί, να αναδιοργανωθεί και να αποκτήσει περισσότερη αυτοπεποίθηση.

10. Παραπομπή στις αρμόδιες Κοινωνικές Υπηρεσίες.

Το θύμα θα πρέπει να έχει την ευκαιρία για μια μακρόχρονη ή βραχεία θεραπευτική παρέμβαση, που θα αποσκοπεί αρχικά στην τόνωση και ανάκτηση της ισορροπίας του, αλλά και σε δεύτερη φάση, στη διερεύνηση του εαυτού του και της προσωπικής ιστορίας του. Με την ανάλογη αυτή διαδικασία γίνεται ενδυνάμωση του ΕΓΩ, επεξεργασία τραυμάτων και ανάλυση ζητημάτων όπως η καταθλιπτικότητα, η εξάρτηση, η θυματοποίηση, το αίσθημα αδυναμίας και το θυμό που στρέφεται προς τον εαυτό του.

Κεφάλαιο 2

Κέντρα υποδοχής κακοποιημένων γυναικών

Το κέντρο υποδοχής κακοποιημένων γυναικών στην Αθήνα ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1988 με πρωτοβουλία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας. Αρχικά, είχε προβλεφθεί να λειτουργήσουν το γραφείο υποδοχής και το καταφύγιο. Λειτουργεί όμως μόνο το γραφείο υποδοχής το οποίο προσφέρει δωρεάν νομικές συμβουλές ψυχολογικής υποστήριξης και ενημέρωσης για άλλες υπηρεσίες.

Σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία, ο Δήμος Αθηναίων ίδρυσε το 1993 τον Ξενώνα κακοποιημένων γυναικών. Παρέχει δωρεάν διατροφή και διαμονή για δέκα γυναίκες με τα παιδιά τους. Οι γυναίκες πρέπει πρώτα να απευθυνθούν στο Γραφείο Ισότητας, να μιλήσουν με την κοινωνική λειτουργό και στη

συνέχεια να αποφασίσει αν θέλουν να φιλοξενηθούν στον Ξενώνα. Απευθύνεται σε κάθε γυναίκα που έχει υποστεί βία ή κακοποίηση. Η διάρκεια παραμονής είναι μέχρι ένα μήνα αλλά για κάποιες ειδικές περιπτώσεις παρατείνεται μέχρι τρεις μήνες.

Στόχος του Ξενώνα είναι να δώσει στις κακοποιημένες γυναίκες τη δυνατότητα να σταθεροποιήσουν τα συναισθήματά τους ή να επανακτήσουν την αυτοεκτίμησή τους, προσφέροντάς τους ψυχολογικής και κοινωνική υποστήριξη.

Σκοπός της λειτουργίας του Ξενώνα είναι

- Η πρωτογενής πρόληψη μέσω της δημοσιοποίησης του προβλήματος και της ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου και
- Η δευτερογενής πρόληψη μέσω της αποτροπής χειρότερων καταστάσεων με σοβαρότατες συνέπειες για τις ίδιες τις γυναίκες, τους άντρες και τα παιδιά τους.

Ο Ξενώνας παρέχει στις γυναίκες και τα παιδιά τους που φιλοξενεί:

- Στέγη και προστασία
- Ψυχολογική υποστήριξη και κοινωνική κάλυψη από εξειδικευμένο προσωπικό
- Νομικές συμβουλές
- Πληροφορίες για τη λειτουργία άλλων Κοινωνικών Υπηρεσιών και Φορέων που μπορούν να προσφέρουν τη βοήθεια τους ανάλογα με το πρόβλημα που αντιμετωπίζει κάθε κακοποιημένη γυναίκα.

Στον Πειραιά λειτουργεί από τις 26 Νοεμβρίου 1999 Κέντρο Υποδοχής Κακοποιημένων Γυναικών το οποίο προσφέρει και αυτό δωρεάν νομικές συμβουλές, ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη και ενημέρωση για τις άλλες

υπηρεσίες.¹²

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας

Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας που ιδρύθηκε το 1994, και λειτουργεί με έδρα την Αθήνα και έχει παραρτήματα στη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα, το Βόλο και το Ηράκλειο, υπό την εποπτεία και χρηματοδότηση της Γενικής Γραμματείας Ισότητας του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης μέσα στους βασικούς του άξονες δραστηριότητας συμπεριλαμβάνει και την υποστήριξη των γυναικών που υφίστανται κακοποίηση, περιθωριοποίηση και κοινωνικό αποκλεισμό.²⁸

Βασικός άξονας είναι η διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σε θέματα ισότητας των φύλων και προώθηση των γυναικών σε όλους τους τομείς πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής μέσα στα πλαίσια της πολιτικής που καθορίζονται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Το ΚΕΘΙ απευθύνεται σε:

- Άνεργες, για επανένταξη σε αγορά εργασίας
- Εργαζόμενες, που απειλούνται από ανεργία
- Γυναίκες που χρειάζονται εξειδικευμένη πληροφόρηση
- Γυναίκες που χρειάζονται νομική βοήθεια
- Γυναίκες με πρόβλημα κοινωνικής ένταξης

Οι γυναίκες που απευθύνονται στο ΚΕΘΙ για νομικές συμβουλές σχετικά με την ενδοοικογενειακή βία ζητούν:

- Άμεση αντιμετώπιση σωματικής κακοποίησης
- Διαδικασία αυτοφώρου
- Ανεύρεση καταφυγίου

- Αίτημα νομικής βοήθειας
- Αποτροπή του κινδύνου της ζωής τους με άσκηση μηνύσεων
- Παραπομπή για ιατροδικαστική εξέταση
- Αίτημα ασφαλιστικών μέτρων
- Έκδοση εισαγγελικής παραγγελίας για συστάσεις στο σύζυγο από το Αστυνομικό Τμήμα
- Αίτηση ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή επιμέλεια και ανατροφή των παιδιών.²⁸

Παρατηρητήριο Γυναικών

Το Παρατηρητήριο Γυναικών ιδρύθηκε το 1997 με πρωτοβουλία της ομάδας γυναικών βουλευτών και χρηματοδοτήθηκε από το Μεσοπρόθεσμο Κοινοτικό Πρόγραμμα Δράσης και τη Γενική Διεύθυνση της Κοινότητας. Λειτουργήσε όμως μέχρι το 1999 λόγω έλλειψης χρηματοδότησης.¹²

Το Παρατηρητήριο φιλοξενούσε στη πλειοψηφία γυναίκες χωρίς επαγγελματική δραστηριότητα, οι οποίες είχαν υποστεί κάποια μορφή κακοποίησης. Η επανένταξη στο χώρο εργασίας είναι πολύ δύσκολη για τις γυναίκες που εγκατέλειψαν την εργασία τους για την οικογένεια τους και ύστερα το μετάνιωσαν. Οι γυναίκες αυτές είναι ανεπάγγελτες και εξαρτημένες οικονομικά και συναισθηματικά. Φοβούνται να ανακτήσουν τις ευθύνες τους και αναγκάζονται να παραμένουν στη βία και να μην αναζητούν την ελευθερία τους. Οι εργαζόμενοι στο Παρατηρητήριο έρχονταν σε επαφή με το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον της γυναίκας ώστε να μπορέσουν να προσφέρουν τη βοήθεια τους.²⁹

Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης

Το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης είναι μια γυναικεία οργάνωση βάσης με

εθελοντικό χαρακτήρα, που λειτουργεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εργάζεται ώστε να συντονίσει και να εισαγάγει δράσεις γύρω από τα θέματα που αφορούν τις γυναίκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης ασχολείται με τα παρακάτω αντικείμενα:

- Παροχή συμβουλών και ενημέρωσης σχετικά με τις πολιτικές ισότητας για τις γυναίκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Δικτύωση ανάμεσα σε γυναικείες οργανώσεις και ομάδες μέσα στην Ε.Ε.
- Συνεργασία με διάφορες Ευρωπαϊκές οργανώσεις για κοινές εκστρατείες
- Διοργάνωση σεμιναρίων και εργαστηρίων πάνω σε θέματα Ε.Ε. και τις πολιτικές ίσων ευκαιριών στα κράτη-μέλη, σε περιφερειακό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο
- Μελέτες κριτικής αξιολόγησης και προγράμματα δράσης σε σχέση με κοινοτικές πολιτικές π.χ. για την κοινωνική ασφάλεια, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της βίας, για την αντιρατσιστική εκπαίδευση.
- Άσκηση πίεσης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στα μέλη του Ευρωκοινοβουλίου κ.τ.λ. για πιο αποτελεσματικές πολιτικές για τις γυναίκες.
- Οικοδόμηση ειρήνης και ανάπτυξης. Αντιρατσιστική εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Έρευνα πάνω στη διαχείριση συγκρούσεων
- Έρευνα και δραστηριότητες που σχετίζονται με τη δυνατότητα σύστασης γυναικείων συνεταιρισμών και μικρών επιχειρήσεων

- Προγράμματα κατά της βίας για τις γυναίκες και παιδιά, εκλαμβάνοντας τη βία ως το μεγαλύτερο μέσο παρεμπόδισης της ανθρώπινης ανάπτυξης. Μελέτες, συνέδρια και διεθνής συνεργασία για την πρόληψη, την προστασία των θυμάτων, την καταπολέμηση της διαφθοράς της αστυνομίας.

Υποστηρικτικές υπηρεσίες

- Υποστηρικτικές τηλεφωνικές γραμμές: Μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες του Δικτύου, μέσω των οποίων το Δίκτυο παρέχει στα θύματα ψυχολογική υποστήριξη, νομική κάλυψη, οικονομική ενίσχυση, ακόμα και εύρεση εργασίας. Λειτουργούν δύο υποστηρικτικές τηλεφωνικές γραμμές: "SOS Δίπλα σου", για τις γυναίκες που υφίστανται σωματική ή ψυχολογική βία στο ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον τους, και "SOS κατά της σωματεμπορίας", για γυναίκες που έχουν ήδη πέσει θύματα ή τους ασκείται πίεση να εκδοθούν, και, γενικά, για άτομα που ζουν σε συνθήκες καταπίεσης.
- Καταφύγιο: Ειδικά για τις γυναίκες - θύματα κακοποίησης, λειτουργεί καταφύγιο στο οποίο μεταφέρονται τα θύματα μαζί με τα παιδιά τους όποτε κρίνεται απαραίτητο. Προσπάθειες παρέμβασης στο νομοθετικό πλαίσιο για την καλυτέρευση των κρατικών υπηρεσιών και την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων, γίνονται ενέργειες για τη βελτίωση των θεσμών και την αναβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών, ακόμα και σε πλαίσιο ευρωπαϊκής πολιτικής. Οι προσπάθειες αποβλέπουν και στη συνεργασία με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς, ώστε να εξασφαλιστούν πόροι για την συνέχιση και την ανάπτυξη της δράσης του Δικτύου.³⁰

Συμβουλευτικά Κέντρα

Τα συμβουλευτικά κέντρα για τη βία κατά των γυναικών, υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Ισότητας και στελεχώνονται από ομάδα ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, νομικών (δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών σε ορισμένα περιστατικά) καθώς και συμβούλων απασχόλησης. Σε συνεργασία με το Δήμο Αθηναίων τα κέντρα αυτά έχουν έναν ξενώνα υποδοχής. Λειτουργούν από τις 8 το πρωί ως τις 6 το απόγευμα.²⁸

Κέντρο Στήριξης Οικογένειας

Το Κέντρο Στήριξης Οικογένειας (ΚΕ. Σ. Ο.) ιδρύθηκε το 1999 με απόφαση της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος και λειτουργεί ως υπηρεσία της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, με σκοπό τη προστασία της οικογένειας. Η προσπάθεια κατά προτεραιότητα είναι να:

- Αντιμετωπίσουμε τη κρίση της Ελληνικής Οικογένειας, «Θεμέλιο συντηρήσεως και προαγωγής του Έθνους»(Άρθρο 21 Συντάγματος).
- Αποτρέψουμε το Βιολογικό Αφανισμό του Γένους μας.
- Σταθούμε με στοργή στα θύματα των εκτρώσεων(γυναίκες και παιδιά)
- Στις 90.000 γεννήσεις το χρόνο έχουμε 400.000 εκτρώσεις, από τις οποίες οι 60.000 γίνονται από κορίτσια 14-16 ετών.
- Βοηθήσουμε την άγαμη μητέρα και το παιδί της.
- Συμπαρασταθούμε στις κακοποιημένες γυναίκες και στα παιδιά τους, θύματα σωματικής, ψυχολογικής και οικονομικής βίας μέσα στην οικογένεια.
- Αντιμετωπίσουμε τη νέα σοβαρή απειλή για την οικογένεια από την παράνομη διακίνηση και εμπορία γυναικών και παιδιών, το σύγχρονο δουλεμπόριο.³⁶

Συμβουλές από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας για τις κακοποιημένες γυναίκες

Οι συμβουλές που χρειάζεται να ακολουθήσουν οι κακοποιημένες γυναίκες είναι οι εξής:

- Να αφήσεις τον εαυτό σου να θυμώσει. Να μην απομονώνεσαι από τους ανθρώπους του οικογενειακού και φιλικού σου περιβάλλοντος.
- Να μιλήσεις σε κάποιον που εμπιστεύεσαι. Θα σε βοηθήσει να δεις τη κατάσταση πιο καθαρά. Το να μοιράζεσαι το πρόβλημα σου ηρεμείς και παίρνεις κουράγιο και ψυχική δύναμη.
- Να μην απελίζεσαι και να μην νιώθεις απόγνωση.
- Να σκέφτεσαι ότι αξίζεις κάτι καλύτερο. Να διεκδικήσεις ό,τι σου ανήκει: την ελευθερία σου, την αξιοπρέπεια σου, την σωματική και ψυχική σου ακεραιότητα και την κοινωνική σου ισοτιμία
- Να πιστέψεις στις δυνάμεις σου. Αν νομίζεις ότι μπορείς να συζητήσεις μαζί του, δοκίμασε με ηρεμία και με αποφασιστικότητα.
- Να φροντίσεις να απευθυνθείς σε κάποια εξειδικευμένη υπηρεσία για συμβουλές που παρέχονται σε ζευγάρια ή σε οικογένειες.
- Να προσπαθήσεις να επικοινωνήσεις με τα Κέντρα Υποδοχής Κακοποιημένων Γυναικών ώστε να ενημερωθείς υπεύθυνα για τα δικαιώματά σου αλλά και για να βρεις συμπαράσταση, κατανόηση και εχεμύθεια.
- Έχεις το δικαίωμα να απευθυνθείς στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής σου για να νιώσεις προστασία και ασφάλεια και, αν χρειαστεί να υποβάλλεις μήνυση ή να ζητήσεις να του γίνουν συστάσεις από τους

αστυνομικούς

- Σε περίπτωση σοβαρής σωματικής βλάβης, να φύγεις από το σπίτι σου και να απευθυνθείς σε ένα εφημερεύον νοσοκομείο ή αν δεν μπορείς να φύγεις από το σπίτι να καλέσεις το 166 ή το 100
- Μπορείς να ζητήσεις ασφαλιστικά μέτρα για μετοίκηση, σε περίπτωση που θέλεις να φύγεις από το σπίτι, έστω και προσωρινά.³¹

Ποινικός Κώδικας Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας

Άρθρο 336 - Βιασμός

1. Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε εξώγαμη συνουσία ή σε ανοχή ή επιχείρηση ασελγούς πράξης τιμωρείται με κάθειρξη.
2. Αν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου έγινε από δύο ή περισσότερους δράστες που ενεργούσαν από κοινού, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

Άρθρο 337 - Προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας

1. Όποιος με ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν ασελγείς πράξεις προσβάλλει βάνουσα την αξιοπρέπεια άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή χρηματική ποινή.
2. Με τη φυλάκιση τριών μηνών μέχρι δύο ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι νεότερος από 18 ετών.

Άρθρο 338 - Κατανόηση σε ασέλνεια

1. Όποιος καταχράται την παραφροσύνη γυναίκας ή την από οποιαδήποτε αιτία προερχόμενη ανικανότητα της να αντισταθεί για να έλθει σε εξώγαμη συνουσία μαζί της, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών.

2. Όποιος καταχράται τις παραπάνω καταστάσεις και ενεργεί άλλη ασελγή πράξη σε γυναίκα ή άντρα, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών.

Άρθρο 340 - Γενική Διάταξη

1. Αν κάποια από τις πράξεις των άρθρων 336, 337, 338 είχε ως συνέπεια το θάνατο του παθόντος επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα χρόνια ή ισόβια κάθειρξη.

Άρθρο 341 - Απατηλή επίτευξη συνουσίας

1. Όποιος επιτύχει να έλθει σε συνουσία με γυναίκα προκαλώντας ή χρησιμοποιώντας πλάνη εξαιτίας της οποίας η παθούσα θεώρησε ότι η συνουσία πραγματοποιήθηκε σε γάμο, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών.

Άρθρο 343 - Ασέλνεια Με κατανόηση εξουσίας

1. Με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους τιμωρούνται:
  - Ο δημόσιος υπάλληλος που ενεργεί ασελγή πράξη με πρόσωπο που εξαρτάται υπηρεσιακά από αυτόν, εκμεταλλευόμενος αυτή τη σχέση και
  - Οι διορισμένοι ή εργαζόμενοι σε φυλακές ή άλλα κρατητήρια, σε σχολές, παιδαγωγικά ιδρύματα, νοσοκομεία, κλινικές ή κάθε είδους θεραπευτήρια και αναρρωτήρια ή σε άλλα ιδρύματα, προορισμένα να περιθάλψουν πρόσωπα που έχουν ανάγκη από βοήθεια, αν ενεργήσουν ασελγή πράξη με πρόσωπο που έχει εισαχθεί σ' αυτά τα ιδρύματα.

Άρθρο 345 - Αιμομιξία

1. Η συνουσία μεταξύ συγγενών εξ' αίματος ανιούσας και κατιούσας γραμμής τιμωρείται ως προς τους ανιόντες με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών, ως προς τους κατιόντες με φυλάκιση μέχρι δύο ετών, μεταξύ αμφιθαλών ή

ετεροθαλών αδερφών η συνουσία τιμωρείται με φυλάκιση δύο ετών.

2. Συγγενείς κατιούσας γραμμής μπορούν να απαλλαγούν από κάθε ποινή, αν κατά το χρόνο της πράξης δεν είχαν συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας τους.

Άρθρο 346 - Ασέλγεια μεταξύ συγγενών

1. Η επιχείρηση άλλης ασελγούς πράξης που γίνεται μεταξύ των συγγενών που αναφέρονται στο άρθρο 345 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους.
3. Η παράγραφος 2 του άρθρου 345 έχει εφαρμογή και σ' αυτήν εδώ την περίπτωση.

Επειδή

η βία στην οικογένεια είναι έγκλημα,

Επειδή

συμβαίνει γύρω μας,

Επειδή

το ένα τρίτο των γυναικών που φτάνουν
στα επείγοντα περιστατικά των νοσοκομείων

είναι κακοποιημένες,

Επειδή

μία στις δύο δολοφονημένες γυναίκες κάθε χρόνο σκοτώνεται από τον
τωρινό ή .... πρώην σύντροφο της,

Επειδή

η ευθύνη ανήκει αποκλειστικά στον δράστη,

Επειδή

μας αφορά όλους...

ΚΑΤΑΓΓΕΙΑΤΕ ΤΟ !!

Προτεινόμενες Διεκδικήσεις

Πρώτα και κύρια θα πρέπει να διεκδικήσουμε την κάλυψη των νομοθετικών κενών με την άμεση κατάθεση και ψήφιση από τη Βουλή του ήδη διαμορφωμένου νομοσχεδίου που ποινικοποιεί την ενδοοικογενειακή βία και το βιασμό στα πλαίσια του γάμου. Επίσης, τη διαμόρφωση νομικού πλαισίου σχετικά με το πρόβλημα της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο της εργασίας.

Να διεκδικήσουμε να εξασφαλιστεί η δυνατότητα για τις ενώσεις υπεράσπισης των δικαιωμάτων των γυναικών να παρίστανται ως πολιτική αγωγή στα θύματα κατά την εκδίκαση υποθέσεων βίας κατά των γυναικών. Να διεκδικήσουμε την επέκταση της κοινωνικής υποδομής με τη λειτουργία Κέντρων Κακοποιημένων Γυναικών και Ξενώνων για γυναίκες θύματα κακοποίησης και βίας σε όλες τις πρωτεύουσες των νομών της χώρας μας καθώς και τη λειτουργία Κέντρων για θύματα βιασμών. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι σχετική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει τη λειτουργία Κέντρων Κακοποιημένων Γυναικών ανά 10000 κατοίκους σε κάθε χώρα.

Να διεκδικήσουμε τη σύσταση Ειδικών Αστυνομικών Μονάδων άμεσης επέμβασης σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας. Να διεκδικήσουμε την επέκταση σεμιναρίων ευαισθητοποίησης σε αστυνομικούς, δικαστικούς, γιατρούς, ψυχολόγους, νοσηλευτικό προσωπικό, εκπαιδευτικούς και γενικότερα σε όλους όσους εμπλέκονται με το πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών.

Να διεκδικήσουμε δραστικά μέτρα για την καταστολή του φαινομένου της σωματεμπορίας, την παραδειγματική τιμωρία των μαστροπών και άμεσα μέτρα για την αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών. Να διεκδικήσουμε τη

διαμόρφωση Κώδικα Δεοντολογίας για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έτσι ώστε, αν είναι δυνατόν, να περιοριστούν τα φαινόμενα της πορνογραφίας και των σεξιστικών διαφημίσεων. Να διεκδικήσουμε την καταδίκη της βίας που ασκείται στις λεσβίες λόγω της ταυτότητας τους και να περιληφθεί στους νόμους ως αρνητικό στοιχείο.

Να διεκδικήσουμε τη διοργάνωση δωρεάν σεμιναρίων αυτοάμυνας για γυναίκες σε όλους τους δήμους της χώρας.

Στα πλαίσια της πρόληψης του προβλήματος της σεξιστικής βίας, να διεκδικήσουμε τη διαμόρφωση εκστρατειών με σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και ειδικό μάθημα στα σχολεία για την ισότητα των φύλων και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Όλοι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να καταρτίζονται οι ίδιοι σε αυτόν τον τομέα.

Χρήσιμες διευθύνσεις και τηλέφωνα

- Γενική Γραμματεία Ισότητας - Συμβουλευτικός Σταθμός Κακοποιημένων Γυναικών Νίκης 11, Σύνταγμα τηλ.210 3317305
- Γραμμή Κακοποιημένων Γυναικών «Δίπλα σου» τηλ. 210 8001188881
- Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης τηλ. 210 7786800

- Γραμμή S. O. S. - Γενική Γραμματεία Ισότητας τηλ. 210 3220900
- Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) ΑΘΗΝΑ: Μουσαίου 2, Πλάκα τηλ. 210 331685
- Κέντρο Υποδοχής Κακοποιημένων Γυναικών τηλ. 210 523518 (Αθήνα) και 210 4112091 (Πειραιάς)
- ΚΕΘΙ Παραρτήματα: Θεσσαλονίκη τηλ. 2310 517959, Πάτρα τηλ. 2610 620059, Βόλος τηλ. 24210 78218, Ηράκλειο τηλ. 2810 341387
- Ξενώνας Κακοποιημένων Γυναικών τηλ. 210 9243090
- Κέντρο Στήριξης Οικογένειας Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, Ακαδημίας 95, Αθήνα τηλ. 210 3211274
- Γυναικεία Ομάδα Αυτοάμυνας τηλ. 2105221101
- Δίκτυο για την καταπολέμηση της ανδρικής βίας κατά των γυναικών τηλ. 210 3828126
- Επιτροπή Ενάντια στην άσκηση βίας κατά των γυναικών Γ.Σ.Ε.Ε. τηλ. 210 8834611
- Κέντρο Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής Γυναικών: Καπνικαρέας 19 Αθήνα τηλ. 210 3212657

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στο τέλος της πτυχιακής μας εργασίας σκεφτόμαστε πως θα ήταν μια

κοινωνία όπου δε θα συνέβαιναν επεισόδια κακοποίησης. Θα θέλαμε να τελειώσουμε με μια αισιόδοξη νότα σχεδιάζοντας μια καλύτερη κοινωνία. Αυτό όμως είναι δύσκολο. Υπάρχουν όμως κάποιες προτάσεις που, ίσως, θα μπορούσαν να βοηθήσουν. Οι σχέσεις ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά χρειάζονται προσοχή. Χρειάζεται να βρούμε τρόπους για να διδάξουμε στα παιδιά ποια είναι η σωστή συμπεριφορά κι όχι να τα τιμωρούμε για τη λαθεμένη συμπεριφορά τους. Να ενθαρρύνουμε τη θετική και να αγνοούμε την αρνητική συμπεριφορά χωρίς να καταφεύγουμε στη βία. Επίσης, θα πρέπει να περιοριστούν οι στερεότυποι ρόλοι των φύλων στην ανατροφή και εκπαίδευση των παιδιών. Αγόρια και κορίτσια θα πρέπει να ενθαρρύνονται να γίνουν όσο πιο καλοί άνθρωποι μπορούν. Ένα δράστη μπορούμε να τον ξεχωρίσουμε από ορισμένα στοιχεία, τα οποία όμως δεν είναι πάντα τόσο απόλυτα. Αυτά μπορεί να είναι: Έχει πει ποτέ πως τον είχαν κακομεταχειριστεί οι γονείς του όταν ήταν παιδί; Η μητέρα του είχε κακοποιηθεί από το πατέρα του; Χάνει εύκολα τη ψυχραιμία του; Μοιάζει να έχει διπλή προσωπικότητα; Εξαγριώνεται όταν δεν ακούτε τις συμβουλές του; Ζητά να είσαστε όλο τον ελεύθερο χρόνο σας μαζί του ή να τον ενημερώνετε για οπουδήποτε πάτε; Αυτές οι ενδείξεις, βέβαια, δείχνουν μόνο πως ένας άντρας έχει την πιθανότητα να γίνει δράστης κακοποιήσεων.

Οι γυναίκες που κακοποιούνται χρειάζονται ένα κοινωνικό σύστημα υποστήριξης που να τις βοηθά να ξεπεράσουν τα αποτελέσματα που έχει η μετατροπή τους σε θύματα. Σ' αυτό μπορούν να βοηθήσουν τα κέντρα υποστήριξης των κακοποιημένων γυναικών, τα οποία άρχισαν να ιδρύονται τα τελευταία χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Λένορ Ουόκερ**, Γυναίκα και κοινωνία "Η κακοποιημένη γυναίκα", εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1989
2. **Τάκαρη Ντίνα**, " Η γυναίκα από την αρχαιότητα ως την Τεχνολογική Επανάσταση", Αθήνα, 1984
3. **Τριανταφυλλίδη Τζένη**, Κακοποιημένες γυναίκες, μια σύγχρονη αντιμετώπιση, Κοινωνική Εργασία, Αθήνα, 1986
4. **Κακλαμανάκη Ρούλα**, "Η θέση της Ελληνίδας στην οικογένεια, στη κοινωνία, στη πολιτεία", εκδ. Παιδεία, Αθήνα, 1979
5. **Τζων Στιούαρτ Μιλ, Φρήντριχ Ένγκελς, Αύγουστος Μπέμπελ, Άλφρεντ Άντλερ, Γκρέγκορι Ζίλμπουργκ, Ρόμπερτ Σάιντεμπεργκ**, " Η αξία της γυναίκας, έξι συγγραφείς ερευνούν και αποκαλύπτουν", εκδ. Γλάρος, Αθήνα, 1983
6. **Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών και Μελετών Γαλλίας**, " Το γυναικείο πρόβλημα", εκδ. Μνήμη, Αθήνα, 1980
7. **Help for the rape Victim**, A Pennsylvania Commission for women, resource guide, Revised 1980
8. **Williamson Emma**, Domestic Violence and Health, The response of the medical profession, Routledge, London and New York, 1996
9. **Burston Bonnie**, Radical Feminist Therapy, Working in the context of violence, Safe Publications, London, 1996
10. **Morrison Michelle**, Foundation of mental Health nursing, Mosby-Year Book, Inc., 1997
11. **Πενταράκη Μαρία**, Σωματικές συνέπειες της συντροφικής βίας σε

γυναίκες και η αναγκαιότητα παρέμβασης του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, Κοινωνική Εργασία, τεύχος 74, Αθήνα, 2004

12. **Αδαμάκη Ντορέττα**, Έρευνα για τη βία των γυναικών στην Ελλάδα, Αθήνα, 2000

13. **Σεβαστή Χατζηφωτίου**, Συζυγική κακοποίηση στην Ελλάδα και κοινωνική υποστήριξη: Μια πιλοτική έρευνα, Κοινωνική Εργασία, τεύχος 49, Αθήνα, 1998

14. **Mc Laren Aileen**, "What every woman should know", Domestic Violence facts, Health topics, November, 2002

15. <http://www.Familyviolence.gov.cy/Drastiriotites/page 3 htm>

16. <http://www.science news.gr/articles.asp.offset=270 &article sid=277>

17. <http://www.ert.gr./afieromata/women/aimomixia.asp-11k>

18. Κι όμως...μπορείς να ζεις ελεύθερη από το φόβο της βίας, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Νοέμβριος 2002

19. **Nancy Graner and Cathleen Shurr**, " Η σεξουαλική επιθετικότητα", N.Y. 1976

20. **Johnson, Schoel, Barbara**: Psychiatric-Mental Health nursing, Adaptation and growth, Lippincott, 1997

21. **Claire g. Waughfiend**: Mental health Concepts, fourth edition, Delmar Publishers, 1998

22. <http://users.otenet.gr/scoutari/keimena/endooikogeneiaki>

23. <http://www.Amnesty.org.gr/campaigns/actforwomen/issues /-18k>

24. <http://www.sapphogr.net/support/via/morfes/html-13k>

25. The prevalence of domestic violence in pregnant women, British Journal

of Obstetrics and Gynaecology 2003, 110:272-275, Μάρτιος,2003

26. <http://www.medlook.net.cy/article.item>
27. <http://www.care.gr/enc/sex/topic/id>
28. <http://www.kethi.gr/greek/bia/home.htm-26k>
29. **Φερέτη Ειρήνη:** Βία στην οικογένεια, Οι δράσεις του συνδέσμου για τα δικαιώματα της γυναίκας για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια. Έντυπο από το συνέδριο "ΚΕΟΙ"
30. <http://www.enow.gr/index.asp./C=1-34k-19> Οκτ.2005
31. <http://www.papaki.panteion.gr/τεύχος 18/women.htm>
32. **Τσιγκρής, Α. Άγγελος:** Έκθεση για την Ελλάδα, η σεξουαλική βία κατά των γυναικών και των παιδιών, Αθήνα-Κομοτηνή,Αντ.Ν.Σακκουλά, 2002
33. **Μίαρη Σοφία - Μαθιουδάκη Χριστιάνα,** Πτυχιακή Εργασία, Αθήνα,2003
34. Barnett O.W. and La violette A.D. « It could happen to anyone» Safe Publications, U.S.A., U.K. 2003
35. **Σεβαστή Χατζηφωτιου,** Σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών στους χώρους εργασίας: Μια σύντομη περιγραφή του φαινομένου, Κοινωνική Εργασία, τεύχος 74, Αθήνα 2004
36. <http://v\AAAA/.gea-ecological.gr/ethelontismos/keso.html>
37. <http://users.otenet.gr/~scoutari/keimena/via.html>
38. <http://www.noikokyra.gr/modyles.php?name=News&file=article&sid=105>